

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse õpetaja õppekava

Kristel Rebane

NÄIDIS-TEGEVUSKONSPEKTID KUNSTITEOSTE VAATLUSTE JA VESTLUSTE
LÄBIVIIMISEKS 6-7AASTASTE LASTEGA

bakalaureusetöö

Juhendaja: Irja Vaas

Läbiv pealkiri: Kunstiteoste vaatlemine ja vestlused nendest

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Irja Vaas (MA, koolikorraldus)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Irja Vaas (MA, koolikorraldus)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2016

Resümee

Näidis-tegevuskonspektid kunstiteoste vaatluste ja vestluste läbiviimiseks 6-7aastaste lastega

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli koostada näidis-tegevuskonspektid kunstiteoste vaatluste ja vestluste läbiviimiseks 6-7aastaste lastega. Konspektid koostati toetudes Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) välja toodud 6-7aastaste laste eeldatavatele arengutulemustele ning järgiti kunstiõppeprotsesside kavandamise põhimõtteid (Cotner, 2010; Eckhoff, 2013; Vahter, 2014). Tegevusuuringu käigus testiti, millise hinnangu annavad tegevõpetajad konspektide sobivusele ja vajalikkusele ning kas ja kuivõrd lihtsustavad need õpetajate jaoks kunstiteoste vaatluste ja vestluste teostamist. Uurimuses osalenud õpetajad kinnitasid konspektide sobivust 6-7aastaste laste kunstitegevuste läbiviimiseks ning leidsid, et seesugune materjal lihtsustab õpetajate tööd. Lisaks kaardistati õpetajate arvamusi ja hoiakuid kunstiteoste vaatluste ja vestluste kavandamise kohta ning täheldati, et konspektid näitlikustavad õpetaja jaoks vaatluste ja vestluste metoodikat ning inspireerivad õpetajaid oma edasises praktikas kunstiteoseid kasutama.

Märksõnad: kunstitegevused, lasteaed, kunstiteoste vaatlus, kunstivestlus

Abstract

Example activity notes for conducting observation of and conversation on works of art with 6-7 year old children

The objective of this Bachelor's thesis was to prepare example activity notes on conducting observation of and conversation on art with 6-7 year old children. The notes were prepared based on the expected development results of children and following the principles of planning art study processes (Cotner, 2010; Eckhoff, 2013; Vahter, 2014). During the activity study it was researched how teachers assess the suitability and necessity of the notes and whether and how much example activity notes help the teachers conduct observations of and conversations on works of art. The teachers participating in the study confirmed that the example activity notes were suitable for conducting artistic activities with children and added that such material simplifies the work of teachers. In addition, the opinions and attitudes of the participating teachers about planning observations of and conversations on works of art were mapped and it was revealed that the activity notes illustrate the method of observation and conversation for the teachers and inspire them to use works of art in practice in future.

Keywords: artistic activities, kindergarten, observation of art, conversation on art

Sisukord

Resümee	2
Abstract	2
Sissejuhatus	4
Ülevaade varasematest uurimustest	5
Kunstiteoste vaatlus kui õppemeetod	6
Vestlused kunstiteostest kui õppemeetod	8
Kunstiteoste vaatluse ja vestluse rakendamine ühtse õppemeetodina	8
Kunstiteosed 6-7aastaste laste kunstitegevustes	12
Näidis-tegevuskonspektide koostamise alused	13
Arhitektuur näidis-tegevuskonspekte läbiva kunstiliigina	14
Näidis-tegevuskonspektide kirjeldus	15
Uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused	17
Metoodika	18
Valim ja mõõtevahendid	19
Andmeanalüüs	19
Tulemused ja arutelu	20
Õpetajate arvamused ja hoiakud kunstiteoste vaatlustest ja vestlustest	21
Näidis-tegevuskonspektide eakohasus ja lõimitavus	23
Õpetajate hinnangud näidis-tegevuskonspektide vajalikkusele ja rakendatavusele	25
Näidis-tegevuskonspekt kui õpetaja tööd lihtsustav vahend ja inspiratsiooni allikas	26
Tegevõpetajate ettepanekud näidis-tegevuskonspektide parendamiseks	27
Kokkuvõtteks	27
Töö kitsaskohad ja edasised uurimisvõimalused	28
Tänu sõnad	30
Autorsuse kinnitus	30
Kasutatud kirjandus	31
Lisad	34

Sissejuhatus

Kunst on väärtus, mis toodab vaimset, sotsiaalset, kultuurilist ja majanduslikku heaolu (Visanti, 2011). Rakendamaks kunstilisi vilumusi oma mõtete, tunnete ja ideede avastamiseks, vajavad lapsed rikkalikku ja varieeruvat kunstiharidust (Cox, 2005). Laste kunstilist arengut mõjutab eelkõige kultuurikeskkond ja õpetuse kvaliteet (Juske, 2004), mistõttu on õpetajal oluline mõista kunstivaldkonna tegevuste tähtsust lapse emotsionaalse, sotsiaalse, füüsilise ja vaimse arengu kujundajana (Juss, 2005).

Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2008) kohaselt johtuvad kunstitegevustele püstitatavad eesmärgid üldõpetuslikest põhimõtetest, mille kohaselt on õpetaja ülesanne toetada lapse tervikliku maailmanägemuse kujunemist. Riiklikus õppekavas on kunstivaldkonna eesmärgiks seatud, et laps õpib maailma mõtestama, oma meeli ja mootorikat arendama (Koolieelse lasteasutuse..., 2008; Oll, 2009). Tehniliste oskuste omandamine kunstiloomes protsessi täiustamiseks ja arendamiseks on oluline osa lapse kunstilisest arengust, kuid sellele lisandub analüütiline ja reflektiivne dimensioon, mida Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) käsitletakse kui laste tööde ja kunstiteoste analüüsi. Kunstiteoste analüüs hõlmab kunstiteoste vaatlemist ja nendest vestlemist. Kunstiteoste vaatlemine, vestlused kunstiteostest ja kunstist on üheks neljast kunstivaldkonna sisuplokist. Paraku praktiseeritakse kunstivaldkonna tegevusi tänaseni valdavalt loomeprotsessi keskselt (Eckhoff, 2013; Porri, 2012; Vahter, 2009, 2014). Õpetajad tähtsustavad lõpp-produkti valmimist kunstitegevuse tulemusena ning peavad kunstiteoste vaatluste ja vestluste kasutamist õppemeetoditena teisejärguliseks (Cotner, 2010; Eckhoff 2013).

Kunst peab pakkuma lastele mitmekülgse ja mõtestatud elamuse (Cox, 2005; Eckhoff, 2013; Vahter, 2014), mistõttu ei tohiks laste kunstikogemus piirduda tehniliste oskuste arendamise ja lõpp-produkti valmimisega. Kunstiteoste vaatlus ja vestlus peaksid olema kaasaegse kunstitegevuse loomulik osa õppeprotsessis (Vahter, 2014), sest vaatlus- ja vestlusoskusi lihvides areneb lapse tähelepanu, kujutlusvõime ja fantaasia (Eisen, 1992; Juss, 2005). White (2004) leiab, et analüüsioskus on kunsti väärtuse mõistmise põhikriteeriumiks ning laste kunstiliste pädevuste arendamise peamiseks eesmärgiks peab olema laste suunamine kunsti vaatlema ja kunstist rääkima. Seejuures on oluline mõista, et õpetaja enda entusiasmi ning huvi kunsti uurimise, mõtestamise ja lastega kunstist rääkimise vastu, kujundab laste kunstikäitumist (Cotner, 2010).

Kaasaegsete kunstiõppeprotsesside kavandamise ja läbiviimise mudelid ning tervikliku õppeprotsessi kava on põhikooli esimese astme jaoks välja töötanud Vahter (2014), kelle sõnul on kaasaegse kunstimetoodika olulisimaks märksõnaks kunstiga suhestumine. Analüüsides Koolieelse lasteasutuse riiklikku õppekava (2008) nähtub, et eakohaste vaatluste ja vestluste kaudu loodud side kunstimaailma ja lapse igapäeva elu vahel, aitab arendada järgmisi 6-7aastaste laste eeldatavaid üldoskuseid: oma tunnete ja emotsioonide mõistmine ja juhtimine, kaaslaste tunnetega arvestamine käitumises ja vestluses, arutleva dialoogi kasutamine, küsimuste esitamine, oma seisukohtade selgitamine.

Perioodil 7–10 eluaastat loobuvad paljud lapsed kunsti loomisest (Juss, 2005; Vahter, 2014), mistõttu on oluline toetada 6-7aastaste laste kunstilist arengut selles suunas, et lapsed mõistaksid, et kunst ei tähenda pelgalt võimalust joonistada ja maalida vaid kunsti kaudu võime teha uusi avastusi, fantaseerida, suunata oma emotsioone ja muuta ümbritseva keskkonna mugavamaks ja meeldivamaks (Vahter, 2014). Kaasaegse kunstihariduse võtmesõnad selle eesmärgi saavutamiseks on kunstiteoste vaatlus ja vestlus (Cotner 2010; Eckhoff 2013).

Ülevaade varasematest uurimustest

Kuigi kunstihariduses tähtsustatakse üha enam kunstiteoste vaatlemist ja visuaalse informatsiooni analüüsimist (Vahter, 2014), kasutatakse eelkooliealiste laste kunstitegevustes vaatlust õppemeetodina enamasti näidistöö, kujutatava eseme või loodusobjekti vaatlemisel. Kunstiteoste vaatlusi viiakse läbi oluliselt harvem (Murumaa, 2010; Raudsepp, 2015; Tabas, 2009). Kunstiteoste vaatluste ja vestluste vähene praktiseerimine kunstivaldkonnas, võrreldes teiste nimetatud valdkonna tegevustega, on varasemalt ilmnenu Tabas (2009) ja Murumaa (2010) uurimustest. Vaatlustegevuste läbiviimist kunstivaldkonnas Viljandi maakonna näitel on uurinud Raudsepp (2015). Tema uurimusest nähtub, et 52% valimis küsitletud õpetajaist alustab kunstitegevust vaatlusega. Valdavalt vaadeldakse ümbritsevaid objekte, pilte või fotosid. Kunstnike teoste vaatlemist praktiseeris kümme õpetajat 50-st. Nimetatud uurimuses ei analüüsitud vaatluste kvalitatiivsust ehk mõtestatust ning jäi selgusetuks, kuidas õpetajad vaatlust suunavad ja kuivõrd kasutavad nad õppemeetodina vestlusi kunstiteostest (Raudsepp, 2015).

Põhjuseks, miks kasutavad õpetajad kunstiteoste vaatlusi ja vestlusi õppemeetoditena vähe, on välja toodud õpetajate piiratud kunstialaseid teadmisi (Cox, 2005; Eckhoff, 2013). Samuti on täheldatud, et isegi kui õpetajad kasutavad kunstitegevustes näitvahenditena kunstnike teoseid (näiteks põhjusel, et õppekava seda nõuab), siis sisulisi vaatlusi ja

mõtestatud kunstivestlusi sageli ei toimu (Eckhoff, 2013). Õpetajad peavad kunsti olemuslikult liiga subjektiivseks, ega julge võtta teose suhtes isiklikku seisukohta. Sageli puudub õpetajal teadmine, kust leida kunstiteoste kohta teavet ja kuidas selekteerida informatsiooni hulgast välja see, millest lastega kunstiteoseid vaadeldes vestelda (Cox, 2005). Kunstiõpetajate näitel on täheldatud, et õpetajad väärtustavad kunstiajaloo ja faktiteadmisi enam, kui kunsti rolli sotsiaalsete oskuste ning hoiakute kujundajana (Paas, 2007). Johtuvalt eeltoodust on käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks koostada näidis-tegevuskonspektid kunstiteoste vaatluste ja vestluste läbiviimiseks 6-7aastaste rühmas, ning uurida kas ja kuidas võiksid need lihtsustada tegevõpetajate jaoks kunstiteoste vaatluste ja vestluste läbiviimist. Järgnevates peatükkides tehakse sissevaade kunstiteoste vaatluste ja vestluste metoodikasse ning käsitletakse kaasaegsete kunstiõppeprotsesside kavandamise põhimõtteid.

Kunstiteoste vaatlus kui õppemeetod

Vaatlus on õppemeetod, mille käigus jälgitakse ning kirjeldatakse objekti sihipäraselt (Erelt, 2014). Kõikide kunstiteemade käsitlemine eelkooliealiste lastega peaks algama vaatlusest (Ivanova & Leppoja, 2007), sest vaatlemise tulemusena rikastuvad laste kunstikogemused ning laste kunstilise kujutamise viis muutub nüansirohkemaks (Vlach & Carver, 2008). Vaatluste käigus õpib laps tundma esemeid, objekte, nähtusi ja nende vahelisi seoseid (Oll, 2009). Kuna vaatlus on aktiivsest tähelepanust ja huvist juhitud meeleline tajumine (Eisen, 1996), siis sõltub vaatluse tulemuslikkus õppemeetodina vaatleja aktiivse kaasatuse ja motiveerituse astmest (Dahlgren, Sjölander, Strid, & Szczpanski, 2009; Eisen, 1989).

Vaatluste tulemuslikkust õppemeetodina kunstivaldkonna tegevustes kinnitab Vlach'i ja Carver'i (2008) eelkooliealiste lastega läbi viidud uurimus, milles ühele testgrupile mudeldati järgmisi vaatlusvõtteid: vaatlen objekti enne joonistamist, vaatlen objekti joonistamise ajal, vaatlen objekti pärast joonistamist. Leiti, et täiskasvanu vaatlusvõtteid matkinud laste joonistused olid täpsemad ja detailirohkemad, kui nende laste joonistused, kellele vaatlemist ei mudeldatud. Vaatluse mudeldamine toetab eelkoolialise lapse loomuldasu tajupõhist õppimist, mille vahendusel kujuneb välja lapse tajutud ja kogetud maailm ning toimub tavamõistete areng lapse teadvuses (Kikas, 2008). Vlach'i ja Carver'i (2008) uurimuses ei pööratud tähelepanu vaadeldava objekti detailide kirjeldamisele ega analüüsimisele. Vanemas eelkoolieas peaks rõhuasetus tajupõhiselt õppimiselt liikuma siiski semiootiliselt vahendatud õppimise suunas ning tajupõhisele kogemusele peaks lisanduma sõnaloomse aktiveerimine, keeleliste suhtluspädevuste arendamine, kujundite- ja narratiivipõhise ning dekontekstualiseeritud kõne stimuleerimine (Padrik & Hallap, 2008).

Vaatlused eelkooliealiste lastega saavad alguse reaalsete esemete ja loodusobjektide ning nähtuste uurimisest ja kirjeldamisest (Raunam et al., 1963; Timoštšuk, 2005). Oskus vaadelda loodust toetab kujutamisoskuste arengut, õpetab nägema objektide värvus- ja vormisuhteid ning kompositsioonilisi võtteid ja elemente (Raunam et al., 1963).

Loodusobjektide vaatlemise protsessi üldised põhimõtted on Timoštšuk (2005) lasteaiaõpetaja jaoks toonud välja järgmiselt:

- 1) eesmärgi püstitamine – mida saadud teadmine meile annab;
- 2) huvi äratamine – vaadeldava seostamine lapse igapäevaeluga;
- 3) vaatluse juhtimine – küsimuste abil;
- 4) tähelepanu suunamine tervikule – iseloomulikud omadused (suurus, kuju, värvus);
- 5) vaadeldava võrdlemine juba tuntud eseme, olendi või nähtusega;
- 6) vaatlemine üksikute osade kaupa – kõige iseloomulikumate omaduste leidmine.

Raunam et al. (1963) leiab, et kunstiteoste vaatlemisel tuleb rakendada loodusobjektide vaatlemisel omandatud oskuseid. Eelkooliealiste laste tähelepanu köidavad esmajoones detailid (Barbe-Gall, 2012), seega alustatakse kunstivaatlusi, analoogselt loodusvaatlustega, lihtsate objektide vaatlemisest ning liigutakse üksikult üldisemale. Sarnaselt loodusvaatlustega suunatakse kunstivaatlustes lapsi uudse vaadeldava eseme, nähtuse või objekti omadusi võrdlema seni tuntud objektide omadustega (Cox, 2005).

Käisi järgi (Eisen, 1992) on kuni kümnenda eluaastani laste võime vaadelda kavakindlalt ehk kindlate kategooriate (suurus, värvus, ehitus) järgi piiratud. Siiski on vaatluskategooriate seadmine õpetaja poolt oluline. Seda tuleks teha nii, et vaadeldava objekti iseloomustavamad ja lapsele tuttavamad omadused oleksid esiplaanil ning seejuures peavad lapsed saama kategooriaid esitada vabas järjekorras. Aktiivne vaatlus koosneb kolmest üksteisele järgnevast protsessist: vaatlus, kujutluste vaimne läbitöötlemine, väljendus ehk mitmekesine loov töö. Aktiivne vaatlus, mis sisaldab analüüsi ja sünteesi protsessi, soodustab mõtlemisvõime, enesekohaste oskuste ja väärtushinnangute arengut (Eisen, 1996). Seega, kuigi on leitud, et üksnes vaatlusprotsessi mudeldamine parandab laste tähelepanuvõimet (Vlach & Carver, 2008), on siiski oluline vaatluse mõtestamine. Selleks uuritakse ja kirjeldatakse vaadeldavat, peetakse dialoogi ja võrreldakse uusi mõisteid juba teadaolevate kategooriatega (Eisen, 1992).

Kunstiteoste valikul peaks õpetaja lähtuma mitmekülsuse printsiibist ning sellest, et lastel tekiks arusaam kunstist kui elu lahutamatust osast. Kunstivaatlusi kavandades on õpetaja ülesandeks hinnata lapse võimeid, ning valida kunstivaatluste läbiviimiseks selliseid kunstiteoseid, mis tekitavad lapses huvi ja mille mõistmine on lapsele jõukohane. Õpetaja roll kunsti vaatlemise juures on olla mängu juht ning sõnastada lähteülesanded (Porri, 2010).

Vestlused kunstiteostest kui õppemeetod

Teadmised formuleeruvad ja kinnistuvad dialoogi kaudu. Andes esmastele meelelistele kogemustele keelelise tähenduse, jõuavad kogemused teadvusse ja hakkavad kujunema teadmised (Dahlgren et al., 2009). Vestlustel kunstiteostest on sotsiaalne ja informatiivne funktsioon (Cox, 2005; Cotner 2010; Eisen, 1992). Kunstivaldkonna ühistöös ning ühisvestlustes on võimalik saavutada rohkem, kui suudaks laps individuaalselt. Kui võtta kunstitegevuste aluseks päevakajaline temaatika ümbritsevast kultuurikontekstist ning kasutada kunstiloomes stimuleerimiseks kaasaegsed kunstiteosed, areneb laste stiilitunnetus kunstilises eneseväljenduses, esteetikataju ning kuulamis- ja vaatlemisoskus (Eckhoff, 2013). Õpetaja poolt eelnevalt hästi läbimõeldud, mõtestatud ja planeeritud kunstivestluste kaudu areneb lapse visuaalne tajumise, analüütiline mõtlemine ning sotsiaalsed oskused (Cotner, 2010; White, 2004).

Teadmiste rakendamine keeleliste või füüsiliste tegevuste vormis, eeldab võimet tähelepanu jagada. See kehtib ka õpetaja kohta, sest vestluses lapsega peab õpetaja suutma pöörata tähelepanu nii enda teadmistele, kui ka lapse viisile mõtteid väljendada (Dahlgren et al., 2009). Reaalse maailma teadvustatud representatiivne kujutamine on seotud verbaalse väljendusoskusega ning see, kuidas ja mida õpetajad lastele kunstiteoste kohta räägivad, kujundab otseselt laste kunstilisi oskuseid. Õpetaja väljendusviis ei mõjuta mitte ainult laste kunstikohaste väärtushinnangute kujunemist, vaid see korreleerub laste kunstiproduktiooni eripära ja tehnilise võimekuse arenguga. Õpetaja kunstispetsiifiline verbaalne väljendusoskus on lapse arengu seisukohalt oluline (Cotner, 2010).

Õpetajad väldivad vestlusi kaasaegsest kunstist seetõttu, et peavad kunsti liiga subjektiivseks nähtuseks, mille suhtes neil puudub oskus ja õigus langetada kriitilisi otsuseid (Cox, 2005). Eckhoff (2013) pakub siinkohal lahenduseks kasutada kunstitegevuste läbiviimisel aeg-ajalt tegevuskunstnike abi. Kunstnik oskab tõlgendada kunstiteoseid ning valdab erialast sõnavara, mis võimaldab kõnelda kunstiterminitest ja väljendusvahenditest nende õigete nimetustega, mis rikastab omakorda laste loomeprotsessi ja maailmataju. Kunstnike kaasamine eelkooliealiste laste kunstitegevustesse võimaldab ka õpetajal koguda teadmisi esteetikast, kunstikriitikast, kunsti ajaloost ning mudeldada lastele eeskujul aktiivse õppija ja uurijana (Cotner, 2010).

Kunstiteoste vaatluse ja vestluse rakendamine ühtse õppemeetodina

Kunstiteoste vaatlemine ja nendest vestlemine aitab lapsel kohaneda igapäevase visuaalse teabega ning arendab suhtluspädevusi tänapäevases visuaalsest informatsioonist küllastunud

ühiskonnas (Hall, 2009; Herbold & Kirschenmann, 2013). Mistahes visuaalse kujutise eesmärk on kanda sõnumit. Selle sõnumi kodeerimine (lahti muukimine ehk mõistmine) algab teosel kujutatu ära tundmise ja nimetamisega, jätkub analüüsimise, kategoriseerimise, oletuste tegemise, küsimuste esitamisega ning lõpeb kontekstuaalse tõlgendamisega (Porri, 2011; Sandell 2012; Vahter, 2014). Seega on kunstiteoste vaatlus ja vestlus omavahel olemuslikult seotud meetodid, mis aitavad teineteist tulemuslikult realiseerida ning suunavad ümbritsevat tajuma, mõistma ja väärtustama (Cotner, 2010).

Kunsti- ja kasvatusteadlased kasutavad mõistet *visuaalne kirjaoskus* defineerides seda, kui oskust kodeerida ja dekodeerida nägemise vahendusel tajutud sõnumeid (Hall, 2009; Sandell, 2009; Sutton, 1993). Visuaalne kirjaoskus võimaldab mõista, et mistahes looming (foto, lavastus, joonis, tarbeese, maal) koosneb reast autori strateegilistest otsustest (Sutton, 1993). Kunstiteoste vaatlemine ja vestlus kunstiteostest on visuaalse kirjaoskuse arendamise peamiseks meetodiks, mis kätkeb eneses avatud kontakti loomist pildilise kultuuriga, silmaringi laiendamist, loomingulise mitmekesisuse aktsepteerimist, avatud eluhoiaku loomist ning märkamis-, väljendusoskuse ja enesekindluse arendamist (Porri, 2011).

Visuaalse kirjaoskuse arendamine peaks olema alushariduse lahutamatu osa (Hall, 2009), selle arendamise strateegiate positiivset mõju laste intellektuaalsele arengule on tõestanud Reggio Emilia metoodika, milles tajutud informatsiooni analüüsimise meetodeid (vaatlemine, uurimine, avastamine, vestlemine) igapäevaselt ja teadvustatult kasutatakse (Hall, 2009; Vlach & Carver, 2009). Sarapuu (2012) esitab pildilise kirjaoskuse õpetamise strateegiad loodusteaduste valdkonnas järgnevalt:

- 1) vaadeldava informatsiooni analüüsimine ning esitamine verbaalses vormis;
- 2) verbaalse informatsiooni analüüsimine ja selle ülekandmine visuaalsesse vormi;
- 3) vaadeldava info analüüsimine ja selle esitamine uudses visuaalses vormis.

Visuaalse kirjaoskuse arendamine on tulemuslik vaid juhul, kui tegeldakse komplekselt kõigi kolme nimetatud kategooriaga (Sarapuu, 2012). See tõdemus ühtib Käisi metoodiliste vaadetega, mille kohaselt vaatlust, kui õppemeetodit, peaks alati saatma pildiline (praktiline töö) ja/või sõnaline väljendus (Eisen, 1985). Kunstiteoste vaatlemine, neist vestlemine ning seejuures oma loova väljenduse produtseerimine, võimaldab ühendada kõik kolm aspekti ühtseks tervikuks (Hall, 2009; Sandell, 2011; Sarapuu 2012). Interpreteerides käsitletud süstemaatilist mudelit eelkooliealiste laste kunstivaldkonda saame: kunstiteose vaatlemine ja kirjeldamine, analüüs (kuidas teos on tehtud, milliseid oskusi/materjale vajame kunstiteose loomiseks), kunstiteose loomine ning loodud kunstiteose analüüs ja refleksioon. Kui praktikas keskenduvad õpetajad pigem sellele, et laps produtseeriks kunstitöö (Eckhoff, 2013; Vahter,

2014), jäävad pildilise informatsiooni tõlgendamiseks tarvilikud analüütilised oskused välja arendamata.

Teadusvaldkonnas võimaldab visuaalne kirjaoskus uuritavate nähtuste esitamist ja tõlgendamist graafikute, skeemide, jooniste, mudelite kujul. Seesugune informatsiooni üle kandmine teise vormi, või esitamine erinevate meediumite vahendusel, võimaldab lisaks üldistuste ja statistika koostamisele jõuda kvalitatiivselt erinevate või uudsete lahenduste ja avastusteni (Porri, 2012). Mõtlemisoskuste arendamise eesmärgil võib 6-7aastaste lastega katsetada kunstitegevuse praktilises osas verbaalse informatsiooni ülekandmist visuaalsesse vormi lihtsate skeemide, jooniste ja graafikute kujul (Eisen, 1996; Holländer & Stahlhoven, 2013). Seesugune praktika lähendab teaduspõhist maailmakäsitlust loova ja produktiivsega (Ramachandran, 2004; Sarapuu, 2012) ning aitab lastel mõista kunsti väärtust ühiskonnas (Holländer & Stahlhoven, 2013).

Visuaalse kirjaoskuse alustalaks on isiklikud seosed, milleni jõutakse siis, kui kunstiteose vaatlejal tekib arusaamine sellest, mida ta vaatleb (Porri, 2011). Õpetaja saab last seejuures toetada suunavaid küsimusi esitades. Küsimuste esitamine arendab kujutlusvõimet, kirjeldamis-, analüüsi- ja võrdlusoskust ning need oskused on analüütilise mõtlemise kujunemise ja visuaalse kirjaoskuse aluseks (Moeller, Cutler, Fiedler, & Weier, 2013; Porri, 2011; Sandell, 2011). Lapsi tuleb õpetada väärtustama oma arutlusoskust ning suunata oma arvamusi põhjendatult väljendama (Fisher, 2005). Vesteldes lastega kunstist on õpetaja ülesandeks peegeldada, toetada küsimustega, vajadusel selgitada ja parafraseerida ning suunata lapsi sallivusele, mõistmaks, et arvamuste paljusus rikastab kunstielamusi (Porri, 2011). Laste kaasamiseks peab õpetaja lastele küsimusi esitades jätma mulje, et ka tema ei tea kõiki vastuseid (Barrett, 1995). Õpetaja ülesandeks on anda lastele näitlik mudel, kuidas selgelt väljendada seda, mida näeme ja tunneme ning näitlikustada, kuivõrd mitmel eri viisil on võimalik kirjeldada üht ja sama kujutist (Porri, 2011).

Kunstiteoste vaatluste ja vestluste läbiviimisel keskendutakse esmalt sellele, mis äratav lapse tähelepanu, seejärel on õpetaja ülesandeks aidata märgata ja kirjeldada teisi olulisi tunnuseid, mille peale laps ise ei tule (Eisen, 1989; Moeller et al., 2013). Alustatakse üldisemate küsimustega: „Mida sa pildil märkad?“ ja „Missuguseid tundeid see pilt sinus tekitab?“. Seejuures peab õpetaja jälgima, et lapsed oma vastuseid põhjendaksid. Kui esmane mulje teosest on kristalliseerunud, minnakse täpsema vaatluse ja detailsemate küsimuste juurde näiteks: „Nimeta, milliseid värve on kunstnik kasutanud?“, „Milliseid kujundeid on kunstnik tekitanud?“. Seejärel analüüsitakse, millise meeleolu kunstiteos tekitab ning kuhu võiks selline teos sobida (Barrett, 1995; Sandell 2011). Samuti on oluline suunata lapsi

küsimuste abil narratiive looma näiteks: „Mis sellel pildil toimub?“ või „Mis sellel pildil paneb sind nii arvama ja mis võiks edasi juhtuda?“. Oletamine, arvamine, selgitamine ja ideede genereerimine on loova ja kriitilise mõtlemise alus (Moeller et al., 2013).

VTs (Visual Thinking Strategies) strateegia viljelejad annavad õpetajale viis soovitud kunstiteoste vaatluste ja vestluste läbiviimiseks. Nendeks on *kuula, osuta, vasta, tunnusta, julgusta*. Lapsi tuleb julgustada oma arvamusi välja ütleva ja põhjendama. Õpetaja ülesandeks on tunnustada mõttetegevust (mitte õigeid või ootuspäraseid vastuseid!). Õpetaja vastus lapsele peaks tulema ümbersõnastuse keeles, näiteks: „Kas ma sain õigesti aru, et sa mõtlesid ...?“, sest kui õpetaja muudab öeldu sõnastust, mitte sisu, annab see lapsele signaali, et teda on kuulatud (Moeller et al., 2013).

Sarnaselt VTS-strateegia viljelejatele tähtsustab Eckhoff (2013) kunstitegevuses kuulamise, kui vastastikuse tähelepanu ja koostöö ning üksteise mõtete väärtustamise rolli. Suhtlemisel läbi kunstilise väljenduse peaks tema arvates kesksel kohal olema kujundlikkus, narratiivide loomine, juhuslikele kujutistele tähenduse andmine ning nende tähenduste laiendamine ja seostamine. Kunstiteoste vaatlustes, mille vältel õpetaja juhib vestluse käigus tähelepanu teose kujunditele, värvidele, tehnilistele lahendustele, detailidele ning annab seejuures lastele aega tajuda, uurida, mõista ning küsimusi esitada, ei tohiks unustada esteetika väärtustamist.

Sandell (2009, 2011) on esitanud visuaalse kirjaoskuse arendamise valemi. Valem on välja toodud tabeli kujul (Tabel 1) lisas 1. Valemit võib kasutada mistahes visuaalset informatsiooni kätkeva kunstiliigi analüüsimisel ning annab õpetaja jaoks pidepunktid, millest kunstiteose vaatlemisel ja kunstiteosest vestlemisel lähtuda. Sandell'i valemi kohaselt on vaadeldav kunstiteos alati vormi, temaatika ja konteksti summa. Need kolm aspekti on võrdselt kaalukad ning ühtki neist ei tohiks kunstiteost vaadeldes ja kunstiteosest vesteldes käsitlemata jätta.

Iga kunstiteos on juba olemuslikult lõimingu kese ning kunstiteose mõistmine eeldab vaatajalt oma tunnete ja teadmiste aktiveerimist (Porri, 2011). Sandell'i (2009, 2011) valemi (Lisa 1) põhikategooriad vorm, teema ja kontekst loovad raamistiku ja aitavad mõista, milliseid seoseid on võimalik kunstiteost analüüsides luua ümbritseva keskkonna ja eelnevate teadmistega. Seejuures ei olene summa liidetavate järjekorrast ning kategooriate esitamise osas peaks lastele jääma loominguline vabadus (Eisen, 1992; Sandell, 2011). Lihtsaks põhireegliks on, et vaatluse ja vestluse kestel liigutakse teose vormiliselt kirjeldamiselt järkjärgult tõlgendamise suunas (Porri, 2012).

Kunstiteosed 6-7aastaste laste kunstitegevustes

Lähtuvalt üldõpetuslikest põhimõtetest (Koolieelse lasteasutuse..., 2008) peab kunstiteose temaatika haakuma rühma tegevuskava ning päevakajaliste teemade ja tegevustega. Oluline on juhinduda lapsepärasuse ja eluläheduse printsiibist (Ivanova & Leppoja, 2007), sest mida paremini on teema valik seotud laste kogemuste ja seniste teadmistega, seda tähendusrikkam saab olema vaatlus ja vestlus (Barbe-Gall, 2012; Moeller et al., 2013; Sandell, 2011). 90% meie kunstielamusest moodustavad teadmised (Ramachandran, 2004), seega peab kunstiteos võimaldama lapsel luua seoseid varem kogetu, õpitu ja teadaolevaga. Vaatluste ja vestluste läbiviimiseks tuleb õpetajal valida kunstiteosed, mis on lapse jaoks lihtsalt loetavad ega nõua spetsiifilisi eriteadmisi (Porri, 2011). Samas leiab Porri, et teosed, mille õpetaja lastele tutvustamiseks valib, peaksid olema õpetajale endale meelepärased, sest entusiasmi on nakkav.

Analüüsides Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) esitatud eeldatavaid 6-7aastaste laste arengutulemusi, nähtub, et 6-7aastaste laste kunstitegevustes sobib kasutada selliseid kunstiteoseid, mille temaatika võimaldab järgnevat: vestelda kodu ja kodu sisustuse ning muude ehitiste ja ehitismaterjalide üle, kirjeldada looduseobjekte, ilmastikunähtuseid, loomi ja taimi, arutleda erinevate ametite, säästliku ja turvalise käitumise ning liiklusvahendite üle. Samuti toetab 6-7aastaste laste eeldatavate arengutulemuste saavutamist selliste kunstiteoste kasutamine õppetegevustes, mille vorm võimaldab rühmitada, võrrelda, loetleda, järjestada, mõõta, eristada ja võrrelda geomeetrilisi kujundeid, orienteeruda tasapinnal ja ruumis.

Erinevate kunstivoolude tekitatud kunstielamuste neuroloogilist spetsiifikat uurides on leitud, et abstraktne kunst (popkunst, naivism, kubism, koomiksid, kritseldused ja lihtsustatud eskiisid) on mõjusam kunstielamuse tekitaja kui realistlik maal või loodusfoto. Kunst, mis on vabastatud liigsetest detailidest, säästab aju tegelemast üleliigse infomüraga ning kutsub esile ahhaa-efekti (Ramachandran, 2004). 6-7aastaste laste eripäraks on kaevuda kunstiteoseid vaadeldes detailidesse seega, liiga detailirohked teosed võivad olla selles vanuses laste jaoks pärssivad ja takistada sellele vanuserühmale loomumomast vajadust pilte vaadates fantaseerida (Barbe-Gall, 2012).

Samuti on teada, et eelkooliealine laps ei taju tsentraalperspektiivi (Juske, 2004; Laak, 1991). Mistõttu võib eeldada, et lapse jaoks ülemäärasest mürast loomuldasa vabastatud kubistlikku laadi kunstiteosed, kus tsentraalperspektiivi ei kujutata, võiksid olla eelkoolieas inspireerivad ja kohased. Kubistlik teos koosneb põhivormidest, mis on kõik võrdselt esiplaanil (Juske, Kangilaski, & Varblane, 1994). Eelkooliealised lapsed on harjunud „mängima“ põhivormide ehk geomeetriliste kujunditega, mistõttu on kubistlikku laadi teoste

vaatlemine nende jaoks juba tuttavate sensorsete etalonide süstematiseerimine ning kuna kubistlikus teoses pole tähtsaid ja vähemtähtsaid elemente, võimaldab see lapsel vabalt suhestuda erinevate vaatepunktidega (Juske, 2004).

Mitmekülgsete kunstiväljenduste ja kunstnike tutvustamine ärgitab lapse huvi loova eneseväljenduse vastu (Cotner, 2010). 6-7aastastele lastele meeldib ette kujutada, kuidas kunstnik on kõnealuse teose loomiseni jõudnud ning kujutleda end kunstniku rolli (Barbe-Gall, 2012), seega on kunstitegevustes, lisaks kunstiteoste vaatlemisele ja neist vestlemisele, asjakohane korraldada teemapäevi, kohtumisi kunstnikega ning kasutada draamapedagoogilisi võtteid. Käesolevas töös lähtutakse 6-7aastaste laste jaoks mõeldud näidis-konspektidesse kunstiteoseid valides Koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast (2008) ja Barbe-Gall (2012), Juske (2004) ning Ramachandran (2004) antud soovitustest.

Näidis-tegevuskonspektide koostamise alused

Bakalaureusetöö eesmärgiks on koostada näidis-tegevuskonspektid kunstiteoste vaatluste ja vestluste läbiviimiseks 6-7aastaste lastega. Konspektide koostamisel toetuti Koolieelse lasteasutuse riiklikule õppekavale (2008), visuaalse kunsti kodeerimise valemile (Sandell, 2009, 2011), ning Eckhoff (2013) ja Moeller et al. (2013) antud soovitustele kunstitegevuste läbiviimiseks. Sidumaks kunsti olemuslikkust last igapäevaselt ümbritseva temaatikaga, valiti tegevuskonspekte läbivaks kunsti liigiks arhitektuur. Tegevuskonspektide koostamise üldisteks põhimõteteks on lihtsustada õpetaja jaoks kunstiteoste vaatluste ja vestluste läbiviimist, tutvustada lastele arhitektuuri olemust, kasutada kunstitegevuses mitmekülgsid materjale, vahendeid ja tööviise, lähtuda keskkonda väärtustavatest ideedest ja põhimõtetest.

Koostati neli näidis-tegevuskonspekti, mille ülesehitus toetub Herbart'i õppetegevuse mudelile. Herbart'i mudeli kohaselt jaguneb õppetegevus viieks etapiks:

- 1) ettevalmistus – eelteadmiste aktiveerimine;
- 2) esitus – uudse materjaliga tutvumine;
- 3) assotsiatsioon – kahel esimesel etapil käsitletud materjali seostamine;
- 4) süstematiseerimine – õpitu üldistamine;
- 5) rakendamine – kogu tegevuse jooksul kogutud teadmiste aktiveerimine.

Herbart'i õppetegevuse mudeli põhiprintsiibiks on see, et õppimine seisneb uue informatsiooni seostamisel seniste teadmistega ning tuleneb oma kogemuste analüüsist. Kuna Herbart'i mudeli kohaselt pole õppeühikuks mitte ajaline faktor, vaid selleks on õppetegevus ise ning lapse psühholoogiline huvi (McMahon, 2015), siis tegevuskonspektides ajafaktorit ei

piiritleta. Lähtuvalt rühma töökavast ja laste huvist käsitletava vastu, jääb õpetaja otsustada, mitmeks õppetegevuseks ta ühes konspektis esitatud materjali jaotab.

Iga tegevuskonspekt sisaldab viiteid käsitletava kunstniku loomingule, juhiseid õpetajale kunstiteose vaatluse ja vestluse läbiviimiseks ning praktilise töö teostamiseks.

Tegevuskonspektide üldised eesmärgid püstitati kooskõlas Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga (2008) järgnevalt:

- 1) laps vaatab kunstiteoseid ja kirjeldab nende värve, meeleolu ja oma mõtteid ning tundeid;
- 2) laps kujutab oma mõtteid ja tundeid nähtaval kujul;
- 3) laps kasutab kunstiteose loomiseks erinevaid vahendeid ja materjale;
- 4) laps kirjeldab enda kunstitöid ja põhjendab oma loomingulisi valikuid;
- 5) laps kirjeldab kaaslaste töid ja põhjendab oma hinnanguid.

Tegevuskonspektide koostamisel lähtutakse sellest, et vaatluste ja vestluste aluseks valitud kunstiteosed pakuksid mitmekülgseid võimalusi praktiliseks tõlgendamiseks. Praktilised tööd valmivad erinevates tehnikates (maal, kollaaž, joonis, joonistus) ning erinevaid töömeetodeid (individuaaltöö, rühmatöö) rakendades.

Arhitektuur näidis-tegevuskonspekte läbiva kunstiliigina

Arhitektuur ehk ehituskunst on esteetilise ja rakendusliku suunitlusega looming, mis kätkeb inimese elu ja tegevuse ruumilist keskkonda (Laidre, Ootsing, & Rajasaar, 2001).

Arhitektuuri on peetud „kõikide kujutavate kunstide emaks“ (Gympel, 2006), erinevalt teistest visuaalsetest kunstidest on arhitektuuri funktsiooniks rahuldada inimese põhivajadust turvalise elukeskkonna järele (Gehl, 2015; Gympel, 2006; Holländer & Stahlhoven, 2013).

Eelkooliealiste laste huvi ehitusmängude vastu on loomumane, ning lähtudes sellest huvist, on võimalik arendada laste visuaalset taju ning ruumilise orienteerumise võimet (Holländer & Stahlhoven, 2013). Arhitektuuri temaatika võimaldab rakendada üldõpetuslikku printsiipi kunstiteoste vaatluste ja vestluste läbiviimisel. See, mida laps kunstiteostel näeb ja millest ta kunstiteoseid vaadeldes kõneleb, on arhitektuuri kaudu seotud sellega, mis last igapäevaselt ümbritseb ning aitab luua seoseid igapäevaeluga. Arhitektuur õppematerjali läbiva teemana annab õpetajale võimaluse näidata lastele, et visuaalse kunsti väärtus ei seisne mitte ainult esteetikas vaid kunstil on praktiline väärtus (Porri, 2011). Võimaliku arhitektuurialase teemaspektri eelkooliealiste jaoks avavad Holländer & Stahlhoven (2013) järgmiselt:

- 1) loomingulise kujutamise põhielemendid – jooned ja vormid;

- 2) loomingulise kujutamise põhimõtted – kompositsioon, mõõtkava, tasakaal;
- 3) arhitektuurialased terminid – paiknemine, ümbrus, seesmine/välimine;
- 4) materjalide omadused – nende sobivus kujundamiseks, ehitamiseks;
- 5) arhitektuuriideede visualiseerimine – nähtavaks tegemine;
- 6) disaini- ja ehitusprojektide kaasamine.

Praktiliste tegevustena eelkooliealistega, läbi mille neid teemasid nähtavaks teha, pakuvad Holländer & Stahlhoven (2013) välja visandite ja kavandite joonistamist, mudelite loomist, jalutuskäike linnaruumis, ehitusalaseid teemapäevi.

Näidis-tegevuskonspektide kirjeldus

Näidis-tegevuskonspektide aluseks olevate kunstiteoste valikul on silmas peetud, et tegevustes oleks võimalik vaadelda, analüüsida ning ise luua mitmekülgseid ja eripalgelisi arhitektuuriteoseid. Samuti on näidis-tegevuskonspektides käsitletud sisearhitektuuri ja arhitektuurialaseid mõisteid (projekt ja makett). Selliste mõistete õpetajapoolne kontekstipõhine kasutamise on oluline Cotner (2010), ent tegevuse eesmärk pole nende mõistete õpetamine ega omandamine vaid see, et laps kuuleks ja tajuks kunstitegevustes teaduspõhist lähenemist (Holländer & Stahlhoven, 2013).

Kõikides näidis- tegevuskonspektides välja pakutud tegevustes on õpetajal suunav ja mudeldav roll (Eckhoff, 2013; Porri, 2011). Läbi toetavate küsimuste rakendatakse tegevustes VTS-strateegiat (Moeller et al., 2013). Näidis-tegevuskonspektide koostamisel on jälgitud, et iga teose puhul saaks käsitletud visuaalse kunsti analüüsimise valemi kolm kriteeriumit vorm, teema ja kontekst (Sandell, 2011). Kuna eelkooliealised lapsed õpivad läbi füüsilise tegevuse (Dahlgren et al., 2009; Eisen, 1985), kätkeb kõigi tegevuskonspektide süstematiseeriv etapp praktilist loomeülesannet, milles toetutakse käsitletava kunstniku loomingule. Kõikide tegevuste kokkuvõttes osas vaadeldakse ja vesteldakse laste endi kunstitöödest, mille kaudu toimub kogu tegevuse vältel omandatu üldistamine.

Näidis-tegevuskonspekt „Kunstnik Hundertwasser ja tema kolmas nahk“. Konspekti aluseks on teos „Kolmas nahk“ (Lisa 2). Kunstnik Hundertwasseri loomingut põhiteesid, mida õpetaja lastele tutvustab, võimaldavad siduda kunstivestluse loodushoiu ja väärtustega seotud temaatikaga. Kunstniku ideede tutvustamisel kaardistatakse laste senised teadmised joonisel, mis valmib rühmatööna ja mille koostamist juhendab õpetaja, tuginedes konspektis esitatud viidetele. Praktilises individuaaltöös kujutleb laps end kunstnikuks. Tegevuse eesmärgid:

- 1) laps tutvub kunstnik Hundertwasseri'i loomingut ideedega (ilu, looduslähedus);

- 2) laps kirjeldab tegevuse erinevates etappides kunstiteose detaile, oma mõtteid ja meeleolu;
- 3) laps kasutab Hundertwasser'i teost „Kolmas nahk“ oma loomingu lähtealusena;
- 4) laps esitleb oma tööd ja osaleb rühmaarutelus.

Valmib värvi- ja viltpliiatsijoonistus. Tegevuse käigus omandatud teadmisi, kogemusi ja ning tekkinud fantaasiaid jagatakse tegevuse viimases etapis, kus lapsed esitlevad oma tööd ja vestlevad kogetust.

Näidis-tegevuskonspekt „Meie rühma arhitektide unistuste koolimaja“. Konspekti aluseks on kunstnik Hundertwasseri disainitud maja (Lisa 3). Vaadatakse videot ning lõimitakse eelnevaid teadmisi kunstniku loomingu videos nähtuga. Videos nähtu seostatakse arutluse käigus visiooniga laste endi unistuste koolimajast. Teemaatika on 6-7aastastele lastele päevakajaline. Eelteadmiste aktiveerimise etapis koostatakse rühmatööna idee- ehk väärtustekaart selle kohta, milline võiks olla unistuste kool. Tegevuse eesmärgid:

- 1) laps tutvub mõistega arhitektuur ehk ehituskunst;
- 2) laps kirjeldab õppetegevuse vältel oma mõtteid, tundeid ja tegevuskäike;
- 3) laps valmistab koos kaaslastega rühmatööna kasutatud pakenditest/karpidest fantaasiamaja maketi.

Laps kujutleb end arhitektiks, tehes kogu tegevuse vältel koostööd kaaslastega. Praktilise ülesande esimeses etapis valmistatakse paaristööna üks osa fantaasiamajast. Praktilise ülesande teises etapis ühendatakse maja osad rühmatööna tervikuks. Kolmandas etapis valmistatakse kaunistuselemendid ja kujundatakse rühmatööna maja fassaad ja aed. Teadmiste rakendamise etapis kaardistatakse vestluse ja märksõnatabeli koostamise kaudu tegevuse käik. Võimalusel tutvustatakse ideid, maketti ja tegevuses omandatud kogemusi valitud publikule mõne ürituse raames.

Näidis-tegevuskonspekt „Suur sulpsatus“. Konspektis aluseks on David Hockney teos (Lisa 4), mis käsitleb modernset arhitektuuri ja pakub võrdlusmomendi Hundertwasseri loomingu. Laps kuulab jutukest kunstnikust, mille käigus arutletakse „Suure sulpsatuse“ teostuse ja sünniloo üle. Tegevuses on suur osakaal kujutlustel, oletustel ja fantaasial. Laps saab teada, mis ajendas kunstnikku kõnealust teost looma, osaleb arutelus, kirjeldab oma fantaasiapilte ja oletusi. Arutluses keskendutakse muuhulgas teemale, kuidas kujutada kujutamatu ehk heli. Tegevuse eesmärgid:

- 1) laps kirjeldab maali „Suur sulpsatus“ värve, detaile ja meeleolu;
- 2) laps kasutab teost „Suur sulpsatus“ oma loomingu lähtealusena;
- 3) laps jutustab loo kunstiteose ainetel (mis juhtus enne, mis juhtus pärast).

Praktilises töös ühendatakse maalimistöö paberkollaažtehnikaga. Maalimistöös keskendutakse pinna ühtlasele katmisele, ühe värvitooni segamisele hele-tumedus astme saavutamiseks.

Kokkuvõttes osas esitletakse oma tööd, kirjeldatakse mõtteid, ideid ja tundeid.

Näidis-tegevuskonspekt „Arhitektide salakeel“. Konspekti aluseks on arhitekt Olavi Tuumi kaasaegse hoone projekt (Lisa 5). Uuritakse projekti ja püütakse jõuda arusaamisele, mida on joonisel kujutatud ning miks just sellisel kujul. Avastatakse ja uuritakse rühmaruumi sisearhitektuuri, kinnistatakse mõisteid *arhitekt*, *arhitektuur*. Tegevuse eesmärgid:

- 1) laps uurib arhitekti poolt kavandatud maja projekti ja leiab sellelt tuttavaid objekte;
- 2) laps vaatleb ruumi ja määrab esemete asukohti ruumis üksteise suhtes;
- 3) laps harjutab orienteerumist tasapinnal.

Valmivad joonised rühmaruumist. Vaadeldakse rühmaruumis asuvate esemete paiknevust üksteise suhtes, kujutatakse seda paberil. Kõrvutatakse ja võrreldakse lõpptulemusi.

Arutletakse erinevuste üle.

Uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused

Käesoleva bakalaureusetöö teoreetilises osas käsitletakse eelnevaist uurimustest ilmnenu probleemi, mille kohaselt kasutavad tegevõpetajad oma praktikas kunstiteoste vaatlusi ja vestlusi võrreldes kunstivaldkonna teiste sisuplokkidega vähe (Murumaa, 2010; Raudsepp, 2015; Tabas, 2009), või teevad seda mõtestamata kujul (Cox, 2005). Kuna analüütilist dimensiooni sisaldavate kunstitegevuste kavandamine on õpetajate jaoks keerukas (Eckhoff 2013; Cotner, 2010; Cox, 2005) on oluline uurida, kuidas seda lihtsustada. Näitlikustamiseks kunstiteoste vaatluste ja vestluste protsessi, seati uurimistöö eesmärgiks koostada näidis-tegevuskonspektid kunstiteoste vaatluste ja vestluste kavandamiseks 6-7aastaste lastega.

Tegevuskonspektid koostati 6-7aastaste laste kunstitegevuste rikastamiseks, sest just selles eas muutub laste kunstikäitumine (Juss, 2005; Vahter, 2014) ning lapsed vajavad uusi pädevusi visuaalse teabe tõlgendamiseks (Holländer & Stahlhoven, 2013; Porri, 2011).

Tegevusuuringu käigus jälgiti, kuidas kohanevad tegevõpetajad näidis-tegevuskonspektide kasutamisega, kuidas hindavad tegevõpetajad tegevuskonspektide sobivust ja vajalikkust ning kas ja kui võrd lihtsustavad näidis-tegevuskonspektid õpetajate jaoks kunstiteoste vaatluste ja vestluste läbiviimist 6-7aastaste lastega. Lähtuvalt töö eesmärgist püstitati järgmised uurimisküsimused:

- 1) kui võrd sobivad näidis-tegevuskonspektid kunstitegevuste läbiviimiseks 6-7aastaste lastega;

- 2) kas ja mil määral on kunstiteoste vaatluste ja vestluste aluseks valitud kunstiteosed sobilikud 6-7aastastele lastele;
- 3) kas ja mil määral lihtsustavad näidis-tegevuskonspektid õpetaja jaoks kunstiteoste põhiste vaatluste ja vestluste läbiviimist 6-7aastaste lastega;
- 4) milliseid muudatus- ja täiendusettepanekuid teevad õpetajad näidis-tegevuskonspektide parendamiseks.

Seda, millistel konkreetsetel kunstiteostel võiksid kunstiteoste vaatlused ja vestlused 6-7aastaste lastega tugineda, ei ole käesoleva uurimistöö autorile teadaolevalt tänaseni Eestis käsitletud. Seega toetuti näidis-tegevuskonspektide aluseks olevate kunstiteoste valikul Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2008) õppe- ja kasvatustegevuste valdkondades välja toodud temaatikale ja 6-7aastaste laste eeldatavatele arengutulemustele ning teadlaste soovitudele (Barbe-Gall, 2012; Juske, 2004; Ramachandran, 2004) soovitudele.

Metoodika

Bakalaureusetöö eesmärgist lähtuvalt kavandati tegevusuuring. Töös toetuti Löfström'i (2011) poolt antud tegevusuuringu kavandamise soovitudele, mille kohaselt on tegevusuuringus osalejad ise aktiivsed uuringuprotsessis tegutsejad, sellesse panustajad ning ühtlasi uurimisobjektid. Bakalaureusetöö koostamiseks kavandati uurimistöös järgmised etapid:

- 1) kunstiteoste vaatlusel ja vestlusel tuginevate näidis-tegevuskonspektide koostamine lähtuvalt erialasest kirjandusest ja riiklikust õppekavast;
- 2) tegevõpetajate arvamuste ja hinnangute kogumine valminud näidis-tegevuskonspektide kohta;
- 3) näidis-tegevuskonspektide testimine tegevõpetajate erialases praktikas ning vaatleja kaasamine testimise protsessi;
- 4) intervjuud konspektipõhise tegevuse läbi viinud õpetajatega;
- 5) uurimuses kogutud andmete analüüs ja tõlgendamine.

Näidis-tegevuskonspektid koostati lähtuvalt erialasest kirjandusest, järgides kunstiõppeprotsesside kavandamise põhimõtteid (Eckhoff, 2013; Moeller et al., 2013; Sandell, 2009, 2011) ning arvestati Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) välja toodud 6-7aastaste laste eeldatavate arengutulemustega. Konspektide välja töötamist alustati 2016. aasta jaanuaris ning näidis-tegevuskonspektide katsetamine planeeriti ajavahemikku märts – aprill 2016. aastal. Lisaks näidis-tegevuskonspektidele koostati õpetajate töö hõlbustamiseks PowerPoint slaidversioon konspektide aluseks olevatest kunstiteostest.

Konspektidele lisati eelsõna (Lisa 6), milles tutvustati näidis-tegevuskonspektide koostamise põhimõtteid ja aluseid.

Näidis-tegevuskonspektide väljatöötamisele järgnesid valimi moodustamise, andmete kogumise, konspektide testimise ja analüüsimise ning uurimistöös kogutud andmete analüüsimise ja interpreteerimise etapid.

Valim ja mõõtevahendid

Moodustati eesmärgipärane valim. Üldkogumist (Tartu linna ja maakonna lasteaiaõpetajatest) valiti esmalt välja need õpetajad, kes uurimuse läbiviimise ajal töötasid 6-7aastaste laste rühmaõpetajana. Neist moodustati kriteeriumipõhine valim. Kriteeriumiks seati, et uurimuses osalevad õpetajad omaksid erialast kvalifikatsiooni ja vähemalt kolmeaastast erialast töökogemust. Valim koosnes viiest tegevõpetajast, keda informeeriti uurimistöö eesmärkidest ning uurimistöös osalemise konfidentsiaalsusest ja anonüümsusest. Kõiki osalejaid teavitati töö eesmärkidest. Osalejatele selgitati, et uuringus osalemine on vabatahtlik ning uuringu vältel on võimalik uuringus osalemisest loobuda.

Peamise andmekogumismeetodina kasutati intervjuud. Uurimuse seisukohalt peeti oluliseks intervjuu, kui andmekogumismeetodi, paindlikkust. Lähtuvalt uurimisküsimustest koostati intervjuude kava (Lisa 7) ja ankeet vaatlustulemuste kaardistamiseks. Õpetajad tutvusid näidis-tegevuskonspektidega ning analüüsisid neid poolstruktureeritud intervjuu käigus. Poolstruktureeritud intervjuu võimaldas tegevõpetajatel esitada vabas vormis omapoolseid ideid ja neid igakülgselt põhjendada. Intervjuu võimaldas kaardistada tegevõpetajate uskumusi ja kogemusi.

Tegevusuuringu käigus loobus neli õpetajat viiest näidis-tegevuskonspekte katsetamast, tuues põhjenduseks ajapuuduse. Üks õpetaja (õpetaja 1) soostus katsetama näidis-tegevuskonspekti „Hundertwasser ja tema kolmas nahk“. Tegevuse läbiviimise järgselt täitis õpetaja vaatlusankeedi ja toetus intervjuus oma vahetule kogemusele ning vaatlusankeedi andmetele. Kuna rohkem katsetajaid ei leitud, vaatlusandmeid käesoleva töö kontekstis ei käsitleta.

Andmeanalüüs

Intervjuud transkribeeriti ning märgistati intervjuude toimumise järjekorras numbritega 1, 2, 3, 4, 5. Transkribeerimise järgselt alustati andmete analüüsi ja tõlgendamisega. Kodeerimisel ja kategoriseerimisel toetuti Laherand (2008) esitatud kvalitatiivse sisuanalüüsi põhimõtetele. Sisuanalüüsis rakendati kategooriate loomisel induktiivset lähenemist ning kasutati

andmetöötluskeskkonda QCMap. Näide kategooriate moodustamisest andmetöötlusprogrammis on toodud lisas 8. Intervjuudest ilmnevad mõtted jagunesid järgnevasse põhikategooriatesse:

- 1) lähtuvalt uurimisküsimusest *kuivõrd sobivad näidis-tegevuskonspektid kunstitegevuste läbiviimiseks 6-7aastaste lastega*:
 - näidis-tegevuskonspektide eakohasus;
 - näidis-tegevuskonspektide lõimitavus;
 - näidis-tegevuskonspektide rakendatavus.
- 2) lähtuvalt uurimisküsimusest *kas ja mil määral on kunstiteoste vaatluste ja vestluste aluseks valitud kunstiteosed sobilikud 6-7aastastele lastele*:
 - näidis-tegevuskonspekti aluseks valitud kunstiteoste sobivus 6-7aastaste laste vaatlus- ja vestlustegevusse.
- 3) lähtuvalt uurimisküsimusest *kas ja mil määral lihtsustavad näidis-tegevuskonspektid õpetaja jaoks kunstiteoste põhiste vaatluste ja vestluste läbiviimist 6-7aastaste lastega*:
 - näidis-tegevuskonspekt kui õpetaja tööd lihtsustav vahend;
 - näidis-tegevuskonspekt kui inspiratsiooni allikas;
 - tegevõpetajate hinnang näidiskonspektide vajalikkusele.
- 4) lähtuvalt uurimisküsimusest *milliseid muudatus- ja täiendusettepanekuid teevad õpetajad näidis-tegevuskonspektide parendamiseks*:
 - tegevõpetajate ettepanekud näidis-konspektide parendamiseks.

Intervjuude käsitsi läbiviidud analüüsi (näidis lisas 9) ja uurijapäeviku analüüsi (väljavõte lisas 10) käigus moodustati lisaks kategooria:

- tegevõpetajate arvamused ja hoiakud kunstiteoste vaatlustest ja vestlustest.

Uurimistöö tulemused ja arutelu esitatakse lähtuvalt andmete analüüsi käigus moodustunud kategooriatest, mida näitlikustatakse uuritavate tsitaatidega. Parema loetavuse huvides on tsitaadid osaliselt toimetatud. Välja jäeti järjestikku korduvad sõnad ja parasiitsõnad. Tsitaadid on märgitud kaldkirjas, iga tsitaadi järel sulgudes on märgitud intervjuu number.

Tulemused ja arutelu

Kuna valimi moodustamisel näidis-tegevuskonspektide testimiseks esines raskusi (esialgselt 25-st lasteaedadesse saadetud kirjast saadi äraütlev vastus 11-le ning ülejäänud kirjad jäid vastuseta), siis analüüsitakse uurimisprotsessis muuhulgas võimalikke põhjuseid, mis

ajendasid õpetajaid tegevusuuringus osalemisest keelduma. Selleks kaardistatakse uurijapäeviku ning intervjuu kavva lisatud taustaküsimuste abil õpetajate hoiakuid ja arvamusi kunstiteoste vaatluste ning vestluste kasutamisest õppetegevuses.

Uurijapäevikut analüüsidest ilmneb, et üks valimisse kvalifitseerunud õpetaja, kes oli eelnevalt andnud nõusoleku tegevusuuringus osaleda, saadab pärast näidis-tegevuskonspektidega tutvumist e-kirja, kus ta põhjendab uuringus osalemisest loobumist järgnevalt:

Oled valinud päris raske teema, mida üldjuhul lasteaedades ei kasutata. Sellist teemat (kunstiajalugu) käsitletakse koolis teises ja kolmandas astmes. Pigem tänapäeva lapsed õpivad alles joonistama, voltima, meisterdama jms, seega lähtume lapse loomingulisest eripärast, mitte, et ta järgiks kunstnikke.

Vastusest järeldub, et õpetajat ehmatab sissevaade kunstimaailma ning uskumus, et kunstiteostest vestlemine eeldab kunstiajaloo alaseid teadmisi (Cox, 2005) takistab tal näidis-tegevuskonspektidesse sisse süveneda hoomamaks, et tegevustes on õpetaja ülesandeks olla kunstivaatlusi ja -vestlusi läbi viies mudeldav ja suunav eeskuju aktiivse õppijana (Cotner, 2010). Õpetaja eelnevad arvamused ja hoiakud kunsti suhtes mõjutavad õpetamispraktikaid (Paas, 2007) ning antud näite varal võib oletada, et õpetaja senised arvamused ja hoiakud kunstiteoste vaatluste ja vestluste läbiviimisest, mõjutavad uurimuses osalemist ning seda, kas ja kui võrd võiksid näidis-tegevuskonspektid õpetajat motiveerida kunstiteoste vaatlusi ja vestlusi läbi viima.

Õpetajate arvamused ja hoiakud kunstiteoste vaatlustest ja vestlustest

Õpetajate esialgsetest vastustest ilmneb, et kõik uurimuses osalenud tegevõpetajad on oma senises praktikas läbi viinud kunstiteoste vaatlusi ja vestlusi. Täpsustavate küsimuste abil saadakse teada, et üks õpetaja viiest on senises praktikas kasutanud vaatluste ja vestluste alusena kunstniku tööd. Siit nähtub seos Raudsepp (2015) uurimusega, mille kohaselt praktiseerivad õpetajad vaatlust kunstitegevuses pigem näidistööde ja muude objektide, kui kunstiteose põhiselt. Õpetajate vastustest ilmneb segadus kunstiteoste vaatluste ja vestluste kui õppemeetodi defineerimise ja mõistmise osas. Valdavalt defineerisid uurimuses osalenud õpetajad kunstiteoste vaatlust kui näidistöö või pildimaterjali vaatlemist ja lapse oma töö vaatamist (3;5). Kunstiteose vestluse all peeti silmas lapsega tema oma kunstitööst rääkimist või teiste tööde arvustamist (5). Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) on öeldud: „Kaaslaste töödesse tolerantse suhtumise kujundamisele aitab kaasa, kui analüüsitakse nii laste töid kui ka kunstiteoseid ning põhjendatakse oma hinnangut,“ seega ei ole enda ega

teiste tööde hindamine skaalal: *mis meeldib ja mis ei meeldi* (5) pädev ega täida eesmärki, mis kunstiteoste analüüsile riiklikus õppekavas on seatud. Otsesele küsimusele, milliseid kunstiteoseid olete senises praktikas lastega vaadelnud, saadi vastusteks: *otseselt ei vaatle kunstnike teoseid* (3;4), *kunstnikupõhiselt pole siiani lähenenud* (2), *väga üksikud korrad* /.../ *näiteks Navitrolla* (1), *ei kasuta kunstnike vaatlusi* (5).

Tegevõpetajate esialgsetest arvamustest kunstiteoste vaatluste ja vestluste rollist lapse arengut toetava õppemeetodina peegeldus ebakindlust ning isiklike eelistuste defineerimist läbi *olen/ei ole kunsti inimene* (1;3;4;5) prisma. Üks intervjuueeritavatest leidis, et kunstnike teoste kasutamine laste kunstitööde lähtealusena pärsib laste endi loovust. Näiteid õpetajate esialgsetest arvamustest kunstiteoste vaatluste ja vestluste olulisuse kohta lapse arengu toetajana:

/.../ see arendab lapse fantaasiat ja ta hakkab ise mõtlema ja arutlema, et kuidas tema asju näeb. (2)

Ma arvan, see annab kindlasti huvitava nüansi juurde sinna, et kindlasti me nagu igapäevaselt ei mõtle selle peale, kui tööd teeme, et nüüd panem mõne kunstiteose sinna juurde nädalaplaani. Aga see kindlasti annaks, kui on ka mingi selline kuu teema, mingit huvitavat külge juurde. (1)

Tegelikult on see hästi oluline. No mina isiklikult arvan. Mulle väga meeldib kunstitegevusi läbi viia, sest need on nii loomingulised, saab lasta kujutlusel lennata. (4)

Aga kuna ma ise ei kasuta kunstnike vaatlusi, siis mulle oli see väga võõras ja ma väga pikalt, väga põhjalikult analüüsisin neid konspekte. (5)

Olles konspektid läbi analüüsinud, oskasid tegevõpetajad välja tuua konkreetseid näiteid, mil moel võiksid välja pakutud tegevused lapse arengut toetada, näiteks:

Koostöö, arvestab teiste tunnete ja mõtetega /.../ eneseväljendamisoskus, mõtleb ja julgeb avaldada oma arvamust ja enda järjekorra ootamine, kõik koos ei hakka rääkima, et sa kuulad kaaslast ja nii edasi /.../. (2)

/.../ üldoskused ja teadmised, kuidas loodust hoida, kuidas käituda, just see väärtushinnangute pool /.../. (4)

Uurimuse käigus täheldati tegevõpetajate arvamuste ning hoiakute muutusi kunstiteoste vaatluste ja vestluste läbiviimisest. Näiteks õpetaja, kes defineerib end intervjuule eelneval kohtumisel ja intervjuu käigus korduvalt: */.../ ma olen nii kunstivõõras inimene*, (3) satub Hundertwasseri teoseid käsitlevaid konspekte analüüsides õhinasse ja kinnitab:

/.../ näiteks see looduse ja inimese vaheline seos, et läheks üldse välja. Teeks nüüd kevadisel ajal mingi hoone lasteaia aeda. Vat, selle mõttega tahaks mängida, et sellise nagu seal Viinis! Hundertwasser, temaga seoses küll. Inspireeriv kindlasti. Minule kindlasti. (3)

Anti ka reflekteerivaid hinnanguid, näiteks: */.../ alles oli meil kunstiteema sees ja oleks võinud tegelikult seda hoopis paremini teha. Nüüd tagantjärgi mõeldes, kui olen neid konspekte analüüsinud. (1)*

Tegevõpetaja, kes algselt keeldus näidis-tegevuskonspekte katsetamast, kuid soostus konspekte analüüsima ja nõustus intervjuuga, olles eelnevalt korduvalt rõhutanud, et uurimisteema on liiga keerukas, annab järgneva hinnangu: *Esimene konspekt on väga hea, see idee mulle väga meeldis /.../ hästi detailne, mul on täpselt teada, mida ma teen. (5)* ning kinnitab hilisemas eravestluses, et viis teda kõnetanud tegevuse oma rühma lastega läbi, ning kasutab konspektist saadud ideid kindlasti ka edaspidi. Siit järeldub, et iga õpetaja on võimeline oma kunstialaseid hoiakuid muutma (Cotner, 2010), kui aidata õpetajal üle saada eelarvamusest, et kunst ei ole hoomamatu valdkond, mis eeldab põhjalikke eelteadmisi (Cox, 2005).

Näidis-tegevuskonspektide testimise etapp käesolevas bakalaureustöös võis ebaõnnestuda seetõttu, et konspektide koostaja ei mõelnud piisavalt läbi, kuidas mudeldada tegevõpetajatele VTS-strateegia olulisimat seisukohta, mille kohaselt kunstis õigeid ja valesid seisukohti ei eksisteeri (Moeller et al., 2013). Lähtuvalt tegevusuuringu metoodikast (Löfström, 2011) pidanuks tegevõpetajatega dialoogi astuma juba konspektide koostamise ajal tutvustamaks õpetajatele kunstiteoste vaatluste ja vestluste metoodikat. Kirjalik eelsõna konspektide koostamise põhimõtetest ei olnud tegevõpetajate jaoks piisavalt motiveeriv ega julgustav, saamaks üle senistest eelarvamustest kunsti subjektiivsuse kohta (Cox, 2005).

Näidis-tegevuskonspektide eakohasus ja lõimitavus

Lähtuvalt uurimisküsimusest *kuivõrd sobivad näidis-tegevuskonspektid kunstitegevuste läbiviimiseks 6-7aastaste lastega*, moodustus kolm järgmist põhikategooriat: eakohasus, lõimitavus, rakendatavus. Eakohasuse all käsitletakse ühtlasi kategooriat näidis-tegevuskonspektide aluseks oleva kunstiteose sobivus 6-7aastaste laste vaatlus- ja vestlustegevusse.

Kõik uurimuses osalenud tegevõpetajad hindasid näidis-tegevuskonspektides (Lisad 2–5) välja pakutud tegevusi 6-7aastaste laste jaoks eakohasteks. Seejuures tõsteti esile kõikide tegevuste sobivat eesmärgistatust johtuvalt 6-7aastaste laste eeldatavatest arengutulemustest.

Leiti, et näidis-tegevuskonspektides välja pakutud tegevused aitavad kaasa järgmiste üldoskuste arendamisele: jutustamis- ja kuulamisoskus, eneseväljendamisoskus, keskendumisvõime, sotsiaalsed oskused, väärtushinnangute kujundamine. Leiti, et tegevused avavad meeli ning arendavad empaatiavõimet. Koostööoskuste arendamise seisukohalt tekkis arvamuste lahknemisi. Üks õpetaja leidis, et konspektides kasutati liiga palju grupi- ja rühmatöö meetodit, teine kinnitas, et: */.../ see on just see, mis rühma seob. Töötame ühise eesmärgi nimel. (4)*

Siinkohal ilmnev lahknevus tuleneb õpetajate individuaalsetest eripäradest, ning just selle aspektiga püüti arvestada, nimetades uurimistöös välja töötatud materjali *näidis-tegevuskonspektideks*, mitte *õppematerjaliks*. Sõna *näidis* viitab asjaolule, et materjal ei ole ilma tegevõpetaja isikliku panuseta lõplikult valmis, ning seda ei tuleks võtta sõnasõnalt vaid kohaldada endale käepäraseks. Vaatlus- ja vestlustegevuse parimaks õnnestumiseks peab käsitletav materjal olema õpetajale endale meelepärane, sest sel juhul on ka lapsed paremini kaasatavad (Porri, 2011).

Näidis-tegevuskonspektide 1–3 (Lisad 2–4) aluseks olevaid teoseid peeti 6-7aastastele lastele sobivaiks, põhjendades seda järgnevalt:

/.../ suur lugu teose taga. (3), Pildid olid mõnusalt abstraktsed, et kui ka laps vaatab, siis ta näeb erinevaid asju. (2), Saab õpetada lapsi loovalt erinevaid materjale kasutama. (5), Kunstnik ise oli huvitav. (3), /.../ lastepärane kunstnik, /.../ lapsed saavadki mõelda, et on kunstnikud. (1)

Tegevust „Arhitektide salakeel“ (Lisa 5) pidas neli õpetajat viiest liiga keerukaks, sest: *See skeemitamine, tuleb esimese klassi lõpus, teine klass. (5)*, samas leiti konspektil ka positiivseid külgi:

/.../ paljud asjad olid ära seletatud, et oligi kohe konspektis kirjas, et misasi on makett ja mis see arhitektuur on /.../ ma ei pea ise leiutama, et kuidas seda rääkida. Ja samas, nagu ma enne ütlesin ka, et endal mul hakkas mõte edasi jooksmas, et see, kui sul see põhi on ees, sealt juba koorub niipalju uusi asju, kust saaks veel edasi minna /.../ seda saab ju ka hästi lihtsalt teha, ise joonistada näidise näiteks. (2)

Käesoleva bakalaureusetöö kontekstis leitakse, et kui õpetaja teeb vaatluse aluseks oleva joonise ise, kaob sidus kontakt kunstimaailma ja tegevuse vahel. Sellisel juhul ei uuri lapsed arhitektide salakeelt, mis ei peagi olema lastele sõna-sõnalt mõistetav (Cotner, 2010; Holländer & Stahlhoven, 2013), vaid loovad koos õpetajaga oma salakeelt. Siinkohal pidanuks näidis-konspekte tutvustades selgitama, et ka joonise, nagu mistahes visuaalse teose, vaatlemine ei eelda 6-7aastastelt lastelt süvaanalüüsi, vaid tuttavate kujundite ja objektide

leidmist ning kirjeldamist, arvamuste ning oletuste esitamist ja põhjendamist (Oll, 2009; Moeller et al., 2013). Samas aimdub siinkohal vajadus „valmismaterjali“ järele, kus on õpetaja jaoks lapsepäraselt ära seletatud tegevuses sisalduvad olulised strateegilised mõisted, et õpetaja ei peaks tähendusi sõnastikest otsima või halvimal juhul ise „leiutama“.

Lõimitavuse seisukohalt tõi üks õpetaja välja, et näidis-tegevuskonspektides puudus seos valdkonnaga liikumine. Konspektide koostamisel keskenduti põhimõttele, et 6-7aastane laps valmistub kooliks ning peaks olema suuteline keskenduma tegevusele kuni pool tundi (Koolieelse lasteasutuse..., 2008). Liikumispause ei peetud vajalikuks ka sel põhjusel, et tegevused ise eeldasid suures osas liikvelolekut. Konspektides rõhutati, et plaane ja kaarte koostatakse erinevatel tasapindadel (näiteks põrand), et stimuleerida tavapärasest erinevaid lihasgruppe (Oll, 2009). Teised uurimistöös osalenud õpetajad leidsid, et konspektides on esindatud kõik valdkonnad ning sidusus lapse igapäevaelu ja tegevuste vahel on piisav ning asjakohane.

Õpetajate hinnangud näidis-tegevuskonspektide vajalikkusele ja rakendatavusele

Kõik uurimuses osalenud tegevõpetajad hindasid näidis-tegevuskonspektid 1–3 (Lisad 2–4) vajalikeks, 6-7aastastele lastele sobivaiks ning avaldasid soovi konspekte edaspidi oma praktikas kasutada. Samas kinnitasid nad soovi teha konspektide tegevustes muudatusi vastavalt endale ja oma rühmale, näiteks:

Need konspektid olid väga detailsed ja hästi läbi mõeldud ja õpetajal on hea kerge selle järgi otsast alustada, ühe korra läbi teha ja siis juba enda poolt midagi uut juurde panna. (1)

/.../ hästi suur töö tehtud, hästi detailne, mul on täpselt teada, mida ma teen. Aga alati igat konspekti iga õpetaja kohendab oma lastele vastavalt. (5)

/.../ õpetajana ei ole sellist aega, et teha nii põhjalikke konspekte, et paratamatult mõtled enam-vähem läbi, paned eesmärgid kirja ja tuleb siis, mis tuleb. Samas need põhjalikud konspektid on head, sest tõesti sa saad sealt need põhimõtted ja ideed kätte, et siis kujundada enda järgi. (4)

Ma arvan, et alguseks on kindlasti vaja. Kui sa võtadki esimest korda ette, et kuidas üht kunstitööd peaksid õpetajana läbi mõtlema. (1)

Rakendatavuse seisukohalt pidas üks õpetaja raskendavaks asjaolu, et tema rühmas puudub võimalus kasutada arvutit või projektorit ning teose väljaprinti peab ta ise muretsema.

Positiivse ilminguna võib esile tuua õpetajate üldist suhtumist, et kuigi tegevuste läbiviimine vajab tehnilist ja ajalist planeerimist ning ettevalmistust, pole see õpetajate arvates siiski

takistav asjaolu. Hea ettevalmistus ja läbimõeldud planeerimine on kunstivaatluste ning vestluste õnnestumise üheks alustalaks (Cotner, 2010). Tegevõpetajad rõhutasid, et soovivad konspektides välja pakutud tegevused ühildada rühma tegevuskava nädalateema või kuuprojektiga, ning luua vaatluste ja vestluste läbiviimiseks vaba ning meeldiva õhkkonna.

Näidis-tegevuskonspekt kui õpetaja tööd lihtsustav vahend ja inspiratsiooni allikas

Kõik uurimuses osalenud tegevõpetajad olid seisukohal, et näidis-tegevuskonspektid lihtsustavad õpetajate jaoks kunstiteoste vaatluste ja vestluste läbiviimist. Siinkohal toodi peamise argumendina välja, et näidis-tegevuskonspektid annavad ette *hea põhja* (3), millele tegevusi planeerides toetuda, ning *kuna seal oli hästi see süstematiseerimine välja toodud, et paneb õpetajat ennast rohkem pingutama, kui see on ees. (1)*. Väärtustati ka materjale, mida konspektides pakuti õpetajatele eelnevals tutvumiseks: */.../ need internetileheküljed, mis siin olid antud, et ma ei olnud ise neid üldse vaadanud aga, oli hea kohe ise ka nagu põhjalikult vaadata neid ja lihtsustab küll. (5)*

Siin ilmneb veel üks võimalikest põhjustest, mispärast olid õpetajate esialgsed hinnangud näidis-tegevuskonspektidele pigem skeptilised, ning miks õpetajad peale esialgset tutvumist loobusid tegevusuuringus osalemast. Nimelt, kõik intervjuueeritavad väitsid, et polnud eelnevalt kuulnud ühestki konspektide aluseks olevast kunstiteosest ega selle autorist. Alles põhjalikumal konspektide läbi töötamisel, said nad esialgsest võõristusest üle ning jõudsid arusaamisele, mida tegevused endast kujutavad. Tutvumine internetilehekülgedega, kunstnike ideede ja mõtetega avas õpetajate jaoks laiema pildi, ning seetõttu väitsid õpetajad peale konspektide analüüsimist, et leidsid konspektidest häid ideid ja inspiratsiooni. Näiteks:

Kindlasti mõnda kunstnikku ma siit juba kasutan. Mõtlesin oma rühma peale ja tekkis ideid /.../ Esimene konspekt on väga hea. Seda ma vaatasin kohe alguses ka, et see idee mulle väga meeldis, see kunstniku põhiidee viis nahka. (5)

Hundertwasser oli üldse minu lemmik nendest tegevustest, põnev teema ja kunstnik /.../. (1)

Minul näiteks hakkas „Suure sulpsatusega“ kohe mõte jooksmas, et näiteks kuidas ma koostaksin kuuprojekti ja võikski olla nii, et igal kuul on üks kunstiteos ja selle ümber rajatakse kava. Näiteks „Suure sulpsatusega“ saab lugeda ja uurida juurde veeteemat, lood, jutud, katsed, mängu mängida, no kohe tuleb see „Maa, vesi, õhk“ ette ja luuletused vihmast ja veest, et nii palju erinevaid asju saab selle ümber teha. Ja teiste konspektidega samamoodi hakkas mõte jooksmas, kus oli see erinevates jääkmaterjalidest maja ehitamine, seal saab ju ka ehitusmängud ja matemaatika nii

hästi sinna sisse lõimida ja, et hästi lõimitavad tegevused, kui endal natukene loovust nagu on. (2)

„Suur sulpsatus“ tundus selline hästi lihtne aga väga põnev, et kuidas heli tekitada ja see paneb lapsed kindlasti kaasa mõtlema ja tegutsema. (4)

Seega, kui pakkuda näidis-tegevuskonspektid õpetaja jaoks välja, kui inspiratsiooni allikas (mitte kui sunduslik õppe- või testmaterjal) õpetajate hoiak muutub, ning nad nopivad materjalist välja ideed kunstitegevuste rikastamiseks. Paraku ei muuda see olematuks asjaolu, et kunstiteoste vaatluse ja vestluse eesmärk ning metoodika pole õpetajate jaoks üheselt mõistetav ja mõtestatud ega õppetegevustes eesmärgipäraselt praktiseeritav (Cotner, 2010; Cox, 2005; Porri, 2011; Vahter, 2014).

Tegevõpetajate ettepanekud näidis-tegevuskonspektide parendamiseks

Tegevõpetajad juhtisid tähelepanu mõningatele kitsaskohtadele tegevuskonspektide sõnastuses. Vastavad parandused viidi konspektidesse sisse. Samuti muudeti õpetaja soovitusel konspektis „Meie rühma unistuste koolimaja“ (Lisa 3) video vaatamise metoodikat. Üks õpetaja leidis, et konspektides võinuks kasutada ka Eesti kunstnikke. See aramus andis alust oletada, et õpetajatel on raske hoomata arhitektuuri ühe kunstiliigina, ning mõista, et arhitekti joonis on samasugune loomingu avaldus, nagu maal või skulptuur, mille puhul alustatakse väljendusvahendite kirjeldamisest laskumata esialgu tehniliste nüansside olemusse (Holländer & Stahlhoven, 2013).

Kokkuvõtteks

Kuna tegevuskonspektide katsetamise etapi läbis osaliselt ainult üks uuringus osalenu (viiest), jäävad uurimistöö tulemused näidis-tegevuskonspektide sobivuse osas 6-7aastaste laste kunstitegevustesse suuresti arvamuspõhiseks. Bakalaureusetöös ei õnnestunud testida ja vaadelda, kuidas käitunuks õpetajad näidis- tegevuskonspektidel põhinevaid kunstitegevusi läbi viies ning millised oleksid olnud nende arvamused peale praktilist kogemust. Uurimistöö tulemusel ilmnas, et õpetajad ei kohanenud näidis- tegevuskonspektide kasutamisega hästi. Põhjustena võib välja tuua õpetajate eelnevad arvamused ja hoiakud kunstiteoste kasutamise kohta (Paas, 2007). Uuritavad tegevõpetajad tundsid kunstnike teoste ja nende kasutamise suhtes õppetegevustes võõristust, mida on täheldatud ka varasemates uuringutes (Cotner, 2010; Cox, 2005).

Teise probleemina aimdus intervjuudest, et uuritavad ei olnud piisavalt teadlikud vaatluste ning vestluste metoodikast, mistõttu kirjeldasid nad neid õppemeetodeid

pealiskaudselt ja segaselt. Kunstiteoste vaatlus ja vestlus eeldab mõtestatust (Cotner, 2010; Eckhoff, 2013; Porri, 2012), kui õpetajad praktiseerivad kunstiteoste vaatlust ja vestlust pelgalt näidistööde ning laste endi tööde põhisel, tehes seda ilma metoodikat valdamata, siis ei teeni see Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) välja toodud väärtuskavatuslikku eesmärki ning lapsel ei kujune arusaama sellest, et kunst on vahend, mis teenib ühiskondlikku heaolu (Visanti, 2011). Seega leitakse, et tegevõpetajad vajaksid lisaks näidis-tegevuskonspektidele koolitusi kunstiteoste vaatluste ja vestluste läbiviimisest ning visuaalse kunsti analüüsimisest.

Arvamuspõhiselt hindasid tegevõpetajad näidis-tegevuskonspektid 6-7aastastele lastele eakohasteks. Esile tõsteti konspektide sisu igakülgset lõimitust teiste tegevusvaldkondade ja last igapäevaselt ümbritseva keskkonnaga. Rakendatavuse osas leidsid õpetajad, et näidis-tegevuskonspektide kasutamiseks on tarvis läbimõeldult planeerida tegevuse läbiviimise aega ning teha konspektides muudatusi vastavalt oma rühma eripärale.

Lähtuvalt uurimisküsimusest *kas ja mil määral lihtsustavad näidis-tegevuskonspektid õpetaja jaoks kunstiteoste põhiste vaatluste ja vestluste läbiviimist 6-7aastaste lastega*, olid tegevõpetajad ühel nõul konspektide 1–3 (Lisad 2–4) aluseks oleva kunstiteose sobivuse osas. Eriarvamused tekkisid konspekti „Arhitektide salakeel“ joonise osas. Eriarvamusi põhjustasid tegevusuuringu esimestes etappides tehtud koostöö- ja kommunikatsioonivead.

Lähtuvalt uurimisküsimusest, *milliseid muudatus- ja täiendusettepanekuid teevad õpetajad näidis-tegevuskonspektide parendamiseks*, toimetati konspekte keeleliselt ning viidi sisse õpetajate soovitatud metoodilised parandused. Lähtuvalt uurimisküsimusest *kas ja mil määral lihtsustavad näidis-tegevuskonspektid õpetaja jaoks kunstiteoste põhiste vaatluste ja vestluste läbiviimist 6-7aastaste lastega*, leidsid tegevõpetajad, et näidis-tegevuskonspektid on õpetajate tööd hõlbustav vahend, mis aitab kavandada ja läbi viia kunstiteoste vaatlusi ja vestlusi ning on ühtlasi inspiratsiooniallikaks edasiste tegevuste kavandamisel. Kõik uurimuses osalenud õpetajad hindasid näidis-tegevuskonspekte vajalikeks. Seda kinnitasid ka tegevusuuringu käigus täheldatud muutused uuringus osalenud õpetajate arvamustes ja hoiakutes kunstiteoste vaatluste ja vestluste kui õppemeetodi rakendamise kohta.

Töö kitsaskohad ja edasised uurimisvõimalused

Käesoleva bakalaureusetöö suurimaks puuduseks on tegevusuuringu oluliste etappide (näidis-tegevuskonspektide testimine ja vaatleja kaasamine) ebaõnnestumine. Raskused tegevõpetajate leidmisel, kes oluks nõus neis etappides kaasuurijana tegutsema, võisid tuleneda järgmistest asjaoludest ja nende kokkulangevusest: näidis-tegevuskonspektides välja

pakutud tegevused nõuavad õpetajalt aja planeerimist ja tegevuste rühma tegevuskavaga ühildamist ning bakalaureusetöö koostaja ei arvestanud selleks tarviliku ajavaruga, töö teema ja tegevõpetajatele tundmatud kunstnikud/kunstiteosed mõjusid ehmatavalt, uurija ei tutvustanud kunstiteoste vaatluste ja vestluste vajalikkust, eesmärgi ja metoodilist tausta õpetajate jaoks piisavalt arusaadavalt ja innustavalt. Siiski omandati tegevusuuringu käigus praktilisi kogemusi uurimistöö kavandamise ja läbiviimise kohta. Uurimistöö spetsiifika tutvustamisel ja intervjuude käigus treeniti läbirääkimisoskusi ja -julgest, mis on tulevase õpetajatöö seisukohalt olulised oskused.

Uurimistöö tulemusi ei saa üldistada, kuid need aitavad mõista, missugused on uurimistöös käsitletud temaatika kitsaskohad ning, et kunstivaatluste ja vestluste rakendamine eelkoolipedagoogikas väärib uurimist ja arendamist. Töö praktiliseks väärtuseks on valminud näidis-tegevuskonspektid, mis õpetajate arvamuste kohaselt sobivad kasutamiseks 6-7aastaste laste kunstitegevustes, samuti võiks sinne bakalaureusetöö olla lähtealuseks edasistele uuringutele. Üheks ettepanekuks on korrata käesolevat uurimust, planeerides valimi moodustamiseks küllaldaselt aega ning tutvustades uuringus osalejatele põhjaliku dialoogi käigus kunstiteoste vaatluste ja vestluste läbiviimise põhimõtteid ning viia seejärel nõuetekohaselt läbi kõik tegevusuuringu kavakohased etapid.

Teise ettepanekuna võiks näidis-tegevuskonspektidel põhinevate tegevuste mõju lastele vaadelda eksperimendi käigus, testimaks kuivõrd ja mille poolest erinevad laste kunstitööd ja -käitumine juhul, kui ühe testgrupiga vaadeldakse ja vesteldakse kunstniku tööst (näiteks Hundertwasserhaus fantaasiamaja) samas, kui teisele testgrupile antakse ülesanne vabalt meisterdada.

Tegevusuuringu oluliste etappide ebaõnnestumisest ja intervjuude käigus kogutud andmete analüüsist järeldub, et õpetajad soovivad kunstitegevusi rikastada ja kaasajastada, kuid neil puuduvad selleks oskused ja kogemused. Uurimusest selgus, et tegevuskonspektid näitliku õppematerjalina vähendavad õpetajate hirme ja kõhkusi ning mõjuvad julgustavalt ja inspireerivalt. Seega, kolmandaks ettepanekuks on keskenduda kunstiteoste vaatlustel ja vestlustel põhinevate õppematerjalide ning õpetajatele mõeldud tegevusjuhiste (ja/või koolituste) välja töötamisele. Seejuures tuleks tegevõpetajad kaasata õppematerjali välja töötamise kõigisse etappidesse, mis annaks võimaluse lähtuda igakülgsest tegevõpetajate endi vajadustest ja kogemustest ning aitaks luua nii lapsest, kui ka õpetajast lähtuva kunstiteostel põhineva vaatlus- ja vestlusmaterjali.

Tänu sõnad

Täna kõiki töös osalenud tegevõpetajaid oma kogemuste, arvamuste ja mõtete jagamise eest ning töö juhendajat kannatlikkuse ja toetuse eest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et käesolev bakalaureusetöö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega. Töö koostamisel on korrektselt välja toodud ja viidatud teiste autorite panusele.

Kasutatud kirjandus

- Barbe-Call, F. (2012). *How to Talk to Children about Modern Art*. London: Frances Lincoln Limited.
- Barrett, T. (1995). *Lessons for Teaching Art Criticism*. ERIC Publications.
- Cotner, T.L. (2010). Teacher Art Talk: What We Say Matters. *Visual Arts Research*, 36(1), 73–84.
- Cox, M. (2005). *The Pictorial World of the Child*. New York: Cambridge University Press.
- Dahlgren, O., Sjölander, S., Strid, P.J., & Szczepanski, A. (Toim). (2009). *Õuesõppe pedagoogika kui teadmiste allikas – lähiümbrusest saab õpiõu*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Eckhoff, A. (2013). Conversational Pedagogy: Exploring Interactions Between a Teaching Artist and Young Learners During Visual Arts Experiences. *Early Childhood Education Journal*, 41(5), 365–372.
- Eisen, F. (Koost). (1985). *Koolile pühendatud elu. Johannes Käis 1885 – 1950*. Tallinn: Valgus.
- Eisen, F. (Koost). (1989). *Valik Johannes Käisi töid: Kodulugu, üldõpetus, loodusõpetus*. Tallinn: Valgus.
- Eisen, F. (Koost). (1992). *Isetegevus ja individuaalne tööviis. Johannes Käis*. Tallinn: Koolibri.
- Eisen, F. (Koost). (1996). *Johannes Käis. Kooli-raamat*. Tartu: Ilmamaa.
- Erelt, T. (Toim). (2014). *Hariduse ja kasvatuse sõnaraamat*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Fisher, F. (2005). *Õpetame lapsi mõtlema*. Tartu: AS Atlex
- Gehl, J. (2015). *Linnad inimestele*. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda.
- Gympel, J. (2006). *Arhitektuuri ajalugu*. Tallinn: Koolibri.
- Hall, E. (2009). Mixed Messages: The Role and Value of Drawing in Early Education. *International Journal of Early Years Education*, 17(3), 179–190.
- Herbold, K., & Kirschenmann, J. (2013). *Bild- und Kunstvermittlung*. Külastatud aadressil <https://www.kubi-online.de/artikel/bild-kunstvermittlung>.
- Holländer, F., Stahlhoven, K. (2013). *Architektur in Kita und Schule*. Külastatud aadressil <https://www.kubi-online.de/artikel/architektur-kita-schule>.
- Ivanova K., & Leppoja, L. (2007). Käelistest tegevustest lasteaias ja nende integreerimine teiste ainevaldkondadega. *Tea ja Toimeta*, 33, (lk 3–6).
- Juske, A., Kangilaski, J., & Varblane, R. (1994). *20. sajandi kunst*. Tallinn: Kunst.

- Juske, A. (2004). *Joonistav laps. Onto-ja fülogeneetilised paralleelid*. Tallinn: Eesti kunstiakadeemia.
- Juss, V. (2005). Kunstikasvatusest lasteaias. M, Vikat., Treier, H., & I, Raudsepp (Toim), *Muusika ja kunsti õpetamisest* (lk 56–60). Tallinn: Argo.
- Kikas, E. (2008). Õppimise erinevad viisid. Õppimise protsess. Teadmiste areng. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 104–119). Tartu: TÜ Kirjastus.
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava*. (2008). Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917>.
- Laak, T. (1991). *Laste joonistused*. Tallinn. Harjumaa Hariduse Arenduskeskus.
- Laherand, M-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrükk.
- Laidre, S., Ootsing, S., Rajasaar, I. (2001). *Kunstileksikon*. Tallinn: Ühinenud Kirjastused.
- Löfström, E. (2011). *Tegevusuuringu käsiraamat*. Tallinn: Archimedes.
- McMahon, M. (2015). *Herbart and Apperception*. Research Starters. Education. Retrieved from <http://eds.a.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ee/eds/detail/detail?sid=87e0daef-7e5a-4261-9223-872112596892%40sessionmgr4005&vid=21&hid=4108&bdata=JnNpdGU9ZWRzLWxpdmU%3d#AN=89164250&db=ers>.
- Moeller, M., Cutler, K., Fiedler, D., & Weier, L. (2013). Visual thinking strategies = creative and critical thinking. *Phi Delta Kappan*, 95(3), 56–60.
- Murumaa, K. (2010). *Kunstivaldkonna rakendamine koolieelikute rühmas Järvamaa lasteaedade näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Oll, T. (2009). Valdkond „Kunst“. E. Kulderknap (Toim), *Õppe- ja kasvatustegevuste valdkonnad* (lk 74–90). Tartu: Studium.
- Paas, P. (2007). *Kunstiõpetuse õpetajate arusaamad kunstiõpetuse eesmärkidest ja sisust*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Padrik, M., & Hallap, M. (2008). Keel ja kõne: kuulamine ja kõnelemine, lugemine ja kirjutamine. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 276–302). Tartu: TÜ Kirjastus.
- Porri, A. (2011). *Kunstiteose vaatamine ja analüüs kui õppevahend*. Külastatud aadressil <http://ebookbrowse.net/kunstiteose-vaatamine-doc-d70912250>.
- Porri, A. (2012). *Seoseid loov kunstiteose analüüs*. Külastatud aadressil http://seoseidloovkunstiharidus.files.wordpress.com/2012/10/seoseid_loov.pdf.
- Ramachandran, V.S. (2004). *The artful brain*. London: Fourth Estate.

- Raudsepp, J. (2015). *Vaatlustegevuste läbiviimine kunstivaldkonnas koolieelses eas ning Viljandi maakonna lasteaiaõpetajate arvamused selle vajalikkusest*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Raunam, O., Okas, E., Väli, V., Matt, F., Remmel, A., Loogna, G., & Leškin, V. (1963). *Joonistamise ja maalimise õpik*. Tallinn: Eesti NSV Kunst.
- Sandell, R. (2009). Using Form+Theme+Context (FTC) for Rebalancing 21st Century Art and Art Education. *Art Education*, 50(3), 287–299.
- Sandell, R. (2011). *Seeing a Bigger Pictures: The Visual Arts*. Retrieved from <http://www.arteducators.org/advocacy/SeeingABiggerPicturePrincipalLeadershipMarch2011.pdf>.
- Sarapuu, T. (2012). *Visuaalset kirjaoskust arendavad ülesanded*. Külastatud aadressil http://www.oppekava.ee/index.php/Visuaalset_kirjaoskustarendavad_%C3%BClesanded
- Sutton, R. E. (1993). *Fifteen Reasons to Study Visual Literacy*. Retrieved from <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED370549.pdf>.
- Tabas, Ü. (2009). *Käeliste tegevuste rakendamine 6-7aastaste laste rühmas Tartu linna ja maakonna näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Timoštšuk, I. (2005). *Loodusõpetus alushariduses*. Tallinn: TLÜ Kirjastus.
- Vahter, E. (2009). Lastest ja kunstist lasteaias ja kodus. Kivi, L., & Sarapuu, H. (Koost.). *Lasteaialaps peres* (lk 77–79). Tartu: Atlex.
- Vahter, E. (2014). *Looking for Possibilities to improve the Visual Art teaching in Primary School*. Retrieved from <http://www.etera.ee/zoom/2039/view?page=1&p=separate&view=0,0,2067,2834>.
- Visanti, M. L. (2011). Kultuurialane vestlus Hannu Sahaga. M. Soobik. (Toim). *Loovuspedagoogika* (lk 10–14). Tallinn: Haridusamet.
- Vlach, H. A., & Carver, S. M. (2008). The Effects of Observation Coaching on Children's Graphic Representations. *Early Childhood Research & Practice*, 10(1).
- White, J.H. (2004). 20-th Century Art Education: a Historical Perspective. In E.W. Eisner, & M. D. Day (Eds.), *Handbook of Research and Policy in Art Education* (pp. 55–75). London: National Art Education Association.

Lisad

Lisade sisukord

Lisa 1. Sandelli valem

Lisa 2. „Kunstnik Hundertwasser ja tema kolmas nahk“

Lisa 3. „Meie rühma arhitektide unistuste koolimaja“

Lisa 4. „Suur sulpsatus“

Lisa 5. „arhitektide salakeel“

Lisades kasutatud kirjandus

Lisa 6. Kiri ja eessõna õpetajale

Lisa 7. Intervjuu kava

Lisa 8. Näide kategooriate moodustamisest programmis QCMap

Lisa 9. Näide käsitsi tehtud andmeanalüüsist

Lisa 10. Väljavõte uurijapäevikust

Lisa 1. Sandelli valem

Tabel 1. *Visuaalse informatsiooni kodeerimise ja dekodeerimise valem (Sandell, 2009, 2011)*

KUNSTITEOS = VORM + TEEMA + KONTEKST		
VORM	TEEMA	KONTEKST
Teostus	Peamõte/juhtmõte	Kuhu kunstiteos sobitub?
Missugune see kunstiteos on?	Millest see kunstiteos kõneleb?	(millal/ kus/ miks/ kellele on see teos loodud?)
Kuidas ta on tehtud?		
Käsitletava teose:	Põhiidee ja teema:	Millal?
Kunstilised elemendid (joon, värv, punkt, täpp, vari...)	(Mis kunstnikku inspireeris?)	Kuhu?
Kompositsiooni põhimõtted (paigutus, rõhk, tasakaal, rütm, liikumine, proportsioonid, kooskõla...)	Põhiseisukoht:	Kellele?
	(Mida kunstnik on tahtnud öelda?)	Miks?
	Visuaalsed allikad:	Kavatsus/eesmärk:
Teostuse vorm: (maal, film, skulptuur...)	(Millest vaataja arvamus lähtub?)	Tähtsus, olulisus:
Meediumid/ Materjalid:		Personaalne
	Viited kunstiajaloole:	Sotsiaalne
Tehnoloogia/meetod:	Kirjanduslikud viited:	Kultuuriline
Teostuseks vajalikud oskused ja vilumused:	Seos teiste valdkondade ja kunstiliikidega:	Ajalooline
Stiil:		Kunstiline
	Muusika	Kasvatuslik
	Matemaatika	Vaimne
	Teater ja film	Muu ...
	Tants ja meedia	
	Muu...	

Lisa 2. „Kunstnik Hundertwasser ja tema kolmas nahk“

Viited õpetajale eelnevaks tutvumiseks:

Joonis 1. Hundertwasser. Kolmas nahk.

- The Hundertwasser The Non Profit Foundation. (2013). *The 5 Skins*. Retrieved from: <http://www.hundertwasser.com/skin>;
- Rand, H. (2012). Hundertwasser. Köln: TASCHEN;
- *10 Interesting Friedensreich Hundertwasser Facts*. (2014). Retrieved from: <http://www.myinterestingfacts.com/friedensreich-hundertwasser-facts/>;
- Pretend e-Magazine. (2014). *Hundertwassers The Different Odd*. Retrieved from: <http://www.pre-tend.com/hundertwasser-different-odd/>.

Kunstniku lühikirjeldus

Friedensreich Hundertwasser on pseudonüüm, mis tõlkes tähendab Rõõmurohke Sadavesi. Hundertwasser oli Austria kunstnik, arhitekt, disainer ja filosoof (1928-2000). Kunstnik, kelle teosed on loodud eredates, säravates ja kirkastes värvitoonides. Hundertwasser kujutas objekte lainjate ja kaarjate joonte abil ning kasutas töödes sageli spiraalseid motiive. Ta väitis, et looduses täiesti sirgeid jooni ei leidu ning seepärast ei kasutanud ta sirgjooni ka oma teostes. Loodus oli tema loomingus kõige tähtsamaks teemaks. Kunstnik uskus, et looduse ilu muudab inimese õnnelikuks. Maalides ja joonistades võttis ta eeskujuks selle, mida ta looduses nägi ja mis teda ennast rõõmustas (Rand, 2012).

Hundertwasseri viis nahka

Hundertwasseri arvates on, et igal inimesel viis nahka.

- inimese loomulik nahk;
- riided;
- maja, kus inimene elab;
- ümbritsevad inimesed (pere, sõbrad);
- loodus – ehk kogu ökosüsteem ja galaktika.

Loomulik nahk – iga inimene on ilus just niisugusena nagu loodus on ta loonud. Tähtis on treenida oskusi seda ilu märgata ja väärtustada. Kunst on tee ilu juurde. Loodus on andnud meile kõigile võimaluse ja oskused kunsti kaudu ilu luua.

Riided – peegeldavad inimese olemust. Need peaksid olema sellised, mis inimesele tõeliselt meeldivad, rõõmu ning rahulolu valmistavad. Riideid valides tuleks lähtuda oma meeleolust. Hundertwasser disainis oma riided alati ise.

Kodu – maja on koht, kus me elame. Hundertwasser arvas, et arhitektuur peab olema loodusesõbralik. Ta uskus, et kui inimene ehitab endale maja, võtab ta seeläbi ära tükikese maad looduse käest, koha, kus muidu kasvaksid taimed ja elaksid loomad. Seepärast on igal inimesel *puukohustus* ehk kohustus istutada oma elu jooksul vähemalt üks puu.

Hundertwasser kujundas selliseid hooneid, mille rõdudel ja katustel kasvasid taimed. Tema kujundatud majad ei olnud kunagi sirgjoonelised ja nelinurksed. Need olid lustakad ja mängulised.

Hundertwasser soovis, et igal majaelanikul oleks *akna õigus*. See tähendas, et iga elanik võis tema kujundatud majas oma akent ümbritseva fassaadi värvida just selliseks nagu ta ise soovis. Kunstnik uskus, et aknad on ukSED inimese hinge. Värv peegeldas akna omaniku olemust.

Perekond, sõbrad, kodumaa – meie kaasteelised. Meie käitumise ja looming mõjutab neid.

Loodus – inimese elu sõltub planeedi ehk kogu looduse (maa, õhk, vesi, taimed, loomad) tervisest. Ta kutsus inimesi üles loodust kaitsma ja hoidma (The 5 Skins..., 2013).

Õpetaja ettevalmistus:

- tegevuses aluseks olev pilt asub raamatus Rand, H. (2012). *Hundertwasser*. Köln: TASCHEN, või aadressil: <http://www.pre-tend.com/hundertwasser-different-odd/>;
- leia rahulik muusika või loodushääled joonistamise taustaks.

Tegevuse eesmärgid:

- 1) laps tutvub kunstnik Hundertwasseri loominguga (ilu, looduslähedus);
- 2) laps kirjeldab tegevuse erinevates etappides kunstiteose detaile, oma mõtteid, meeleolu;
- 3) laps kasutab Hundertwasser'i teost „Kolmas nahk“ oma loomingu lähtealusena;
- 4) laps esitleb oma tööd ja osaleb rühmaarutelus.

Praktilise töö liik: joonistamine

Töövahendid: gruppitööks suuremõõtmeline paber, individuaaltööks akvarellpaber A4, vildikad, värvilised pliiatsid

Praktilise töö eesmärgid:

- laps värvib oma joonistatud kujundeid, varieerides käe liikumise suunda;
- laps kasutab erinevaid joonistusvahendeid (viltpliiatsid, värvipliiatsid);
- laps sobitab pindu kattes heledaid ja tumedaid toone, peeni ja jämedaid jooni.

Tegevuskonspekt „Kunstnik Hundertwasser ja tema kolmas nahk“

	Õpetaja	Lapsed	Märkused
Ettevalmistus (eelteadmiste aktiveerimine)	<p>Täna hakkame vestlema kunstist. Räägin sulle ühest kuulsast kunstnikust. Katsetame tema moodi joonistamist.</p> <p>Mis on kunst? Mispärast kunsti luuakse?</p>	<p>Laps kirjeldab koos kaaslastega:</p> <p>kes on kunstnik, milliseid kunstnikke ta teab, milliseid teoseid kunstnikud loovad, millist kunsti on laps ise loonud (maalid, joonistused, skulptuurid, kleepetööd).</p>	
Esitus (uus materjal)	<p>Tutvustan sulle üht kunstnikku, kelle joonistused mulle väga meeldivad. Tema nimi on Hundertwasser (naljaks nimi, mida see tähendada võiks?).</p> <p>Näitan sulle pilti ühest tema joonistusest. Palun, kirjelda, mida sa näed ...</p> <p>Mis sa arvad, mispärast see joonistus mulle meeldib?</p> <p>Põhjenda ...</p> <p>Lõbus pilt? Mis teeb pildi lõbusaks? (Nt ta kasutas alati erksaid värve. Sellised värvid teevad mu tuju heaks).</p>	<p>Vaatlus + vestlus</p> <p>Laps põhjendab õpetaja suunamisel oma arvamusi.</p> <p>Laps kirjeldab, mida ta pildil näeb (värv, joonte kuju).</p> <p>Laps kirjeldab, mida on pildil kujutatud (millised on puud, inimeste näod, maja).</p> <p>Laps oletab, millest pilt jutustab, kuidas see on tehtud, mis võiks olla selle pildi pealkiri.</p> <p>Laps oletab, miks on selle pildi pealkiri „Kolmas nahk“.</p>	<p>Kunstniku teos (Joonis 1) leiad <i>Viited õpetajale...</i> neljanda viite alt.</p> <p>Esitleda „Kolmas nahk“ digitaalse reproduktsioonina seinal, või teha nt A4 printversioonid lastele paari peale vaatlemiseks (nii, kuidas tundub mugavam).</p>

	<p>Millest see pilt jutustab?</p> <p>Mis võiks olla selle pealkiri? Oleta, mõistata, arva ...</p> <p>Avaldan saladuse – kunstnik arvas, et maja, kus inimene elab on inimese kolmas nahk. Selle pildi pealkiri on „Kolmas nahk“. Mida see võiks tähendada?</p>		
<p>Assotsiatsioon</p> <p>(eelteadmised + uus materjal)</p>	<p>Seostan fakte Hundertwasseri viis nahka sellega, mis on laste jaoks päevakajaline nt Hundertwasser usk, et inimese elu sõltub looduse tervisest, kuidas loodust tervena hoida? Kuidas hoida sõpru jne? Kuidas ise terve püsida? Kaardistame oma teadmised.</p> <p>Grupitöös suunan vestlust samaaegselt skeemi joonistamise juhendamise, jagan ülesandeid, kes joonistab keskmesse inimese, kes riided, kes tõmbab ringid, kes nummerdab need. kes joonistab maja. Loodusobjekte saavad joonistada kõik, kellel midagi põnevat loodusest meenub.</p>	<p>Laps arutleb õpetaja suunamisel koos kaaslastega, mis on inimese esimene nahk, mis on selle ülesanne?</p> <p>Milline ülesanne on majal?</p> <p>Mis võiks olla inimese teine/neljas/viies nahk?</p> <p>Laps koostab koos kaaslastega skemaatilise pildi, mis kujutab Hundertwasserti uskumusi ja inimese sõltuvust ümbritsevast keskkonnast, skeemi koostamise vältel jutustavad lapsed õpetaja suunamisel sellest, mida nad teavad teemaderingist keha ja tervis, riietumine, kodu, sõbrad ja suhtlemine, loodus ja loodushoid.</p>	<p>Grupitööna koostage suuremõõtmelisele paberile skeem Hundertwasser viiest nahast, vt <i>Viited õpetajale</i> esimene viide. Leidke tegevuseks selline paik, kus mitu last mahub korraga joonistama (nt põrandal).</p>

<p>Süsteematiseerimine (õpitu üldistamine)</p>	<p>Sule silmad, kujutle, et sina oled kunstnik Hundertwasser, kes jalutab looduses, vaata, mida sa seal näed.</p> <p>Kuidas kunstnik Hundertwasser joonistaks seda, mida sina nägid?</p> <p>Mispärast meil on laual vildikad ja värvipliatsid, millega neist joonistaks Hundertwasser kujundite kontuurid, millega ta värviks kujundid seest (vaatame pildilt, kuidas tulevad kujundid esile)?</p>	<p>Praktiline töö</p> <p>Laps kirjeldab kujutlusi (siit koorub välja tema enda kunstitöö teema).</p> <p>Laps kirjeldab joonte kuju, värve (seeläbi tutvustab ta teose ülesehitust).</p> <p>Laps tõmbab vildikatega A4 paberile kaarjaid, lainelisi jooni ning joonistab paberile erinevate kujundite kontuure, mis markeerivad tema kujutluses olevaid looduslikke objekte;</p> <p>Laps värvib joonistatud pinnad värvipliatsitega.</p>	<p>„Kolmas nahk“ on lastele inspiratsiooniks ja vaatlemiseks nähtaval kohal.</p> <p>Taustaks rahulik muusika, loodushääled.</p>
<p>Rakendamine (tegevuse jooksul kogutud teadmiste kasutamine)</p>	<p>Oled teinud kunstniku eeskujul suurt kunsti, on huvitav kuulda millest sinu joonistus jutustab ...</p> <p>NB! Õigeid/valesid vastuseid pole! Õpetajal on vestluses suunav roll nt:</p> <p>Mida sa sellega mõtled ...</p> <p>Missuguseid tundeid see sinus tekitab ...</p> <p>Kirjelda ... Põhjenda ...</p> <p>Õpetajal on mudeldav roll:</p> <p>(nt näen sinu joonistusel põldu, põõsaid, jõge. Sinu valitud värvid</p>	<p>Vaatlus + vestlus</p> <p>Laps nimetab, mis on tema joonistuse pealkiri, millest tema joonistus kõneleb (avab kunstiteose teema).</p> <p>Laps kirjeldab joonistuse meeleolu, kirjeldab missugust ruumi võiks tema joonistus kaunistada ja milliseid tundeid võiks tema joonistus vaatajas tekitada.</p> <p>Laps kirjeldab tundeid, mida esitletav töö neis tekitab;</p> <p>Laps arutleb koos kaaslastega, mis neile Hundertwasseri stiilis joonistamise juures meeldis/ei meeldinud.</p> <p>Laps otsustab koos kaaslastega viisi, kus ja kuidas rühma kunstitöid eksponeerida.</p>	<p>Õpetaja tunneb, kus ja kuidas avanevad tema rühma lapsed kõige paremini. Loo esitluseks õdus õhkkond.</p> <p>Korraldage näitus lasteaia avatud ruumis (koridor, söögituba) või kutsuge teiste</p>

	tekitavad minus sügise tunde. Tunnen rohelise sambla ja seente lõhna. Missugused seemed võiksid selles metsas kasvada? Jne.).		rühmade lapsi oma rühma näitust vaatama. Samuti võib korraldada rühmadevahelisi külalisnäitusi.
--	--	--	--

Lisa 3. „Meie rühma arhitektide unistuste koolimaja“

Viited õpetajale eelnevals tutvumiseks:

- YouTube. (2013). *Vienna, Kunsthaus Wien, Hundertwasser museum*. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=KQjsWzcdIPQ>;
- Morad Travel Services. (s.a.). *Vienna Hundertwasserhaus*. Retrieved from: <http://www.mts-vienna.com/guide/vienna/what-to-visit/hundertwasserhaus>;
- Solaripedia. (2011). *Hundertwasser's Forested Roofs and Room*. Retrieved from: http://www.solaripedia.com/13/365/4860/hundertwasser_waldspirale_winter.html.

Joonis 2. Hundertwasser'i maja Viinis

Õpetaja ettevalmistus:

- anda lastele eelnevalt ülesandeks tuua kodust kaasa köögipaberi ja WC-paberi rullide sisusid, kasutatud kartongpakendeid ja ka muid huvitavaid jäätmeid/materjale, mida saab kasutada loodussõbraliku fantaasiamaja maketi ehitamisel (nt rohelise pitsi ja sameti ribad samblaks, raagus puuoksad puudeks jne).
- Hundertwasser'i Viini maja fotod aadressil: <http://www.mts-vienna.com/guide/vienna/what-to-visit/hundertwasserhaus>. Spiraalmaja: http://www.solaripedia.com/13/365/4860/hundertwasser_waldspirale_winter.html, video: <https://www.youtube.com/watch?v=KQjsWzcdIPQ>.

Tegevuse eesmärgid:

- 1) laps tutvub mõistega arhitektuur ehk ehituskunst;
- 2) laps kirjeldab õppetegevuse vältel oma mõtteid, tundeid ja tegevuskäike;
- 3) laps valmistab koos kaaslastega rühmatööna kasutatud pakenditest/karpidest fantaasiamaja maketi.

Praktilise töö liik: meisterdamine

Töövahendid: ideekaardi tarbeks suuremõõtmeline paber ja vildikad, rühmatöö jaoks erinevad jääkmaterjalid (kartongpakendid, karbid, köögipaberi ja WC- paberi rullide sisud), käärid, värviline paber, kartong, liim, teip, guaššvärvid (valik vastavalt õpetaja ja laste fantaasiale).

Praktilise töö eesmärgid:

- laps kasutab kunstnik Hundertwasseri poolt loodud arhitektuurinäiteid oma kunstitöö lähtealusena;
- laps valib eri materjalide liitmiseks ühendusviiside seast oma mõtte teostamiseks sobivaimad või leiab oma võtted;
- laps kujundab ja täiendab oma tööosa, kleepides sellele erinevast materjalist tükke, objekte;
- laps valmistab koostöös kaaslastega lihtsa fantaasiamaja maketi, mida saab edaspidi mängudes kasutada.

Tegevuskonspekt „Meie rühma arhitektide unistuste koolimaja“

	Õpetaja	Lapsed	Märkused
Ettevalmistus (eelteadmiste aktiveerimine)	<p>Täna vestleme sellest, milline võiks olla unistuste kool, vaatame videot kunstnik Hundertwasseri unistuste majast. Kogume ideid ning kavandame ja meisterdame ise ühe unistuste maja.</p> <p>Järgmisel sügisel lähed kooli, mõtiskleme missugune võiks olla üks hea ja ilus kool?</p> <p>Suunan ideekaardi koostamist, aitan kirjutada, võib ka joonistada nt mõelda koos, mille abil sümboliseerida (kujund, värv) erinevaid omadussõnu.</p>	<p>Vestlus</p> <p>Koostöös õpetajaga koostavad lapsed suurele paberile ideekaardi, mis kinnitatakse rühmaruumi seinale.</p> <p>Laps nimetab hea kooli omadusi ja põhjendab lühidalt oma arvamust.</p>	<p>Idee- või väärtustekaart võib olla nt ideepäikese kujuline, mille keskmes on suur kollane ring kirjaga HEA KOOL. Ringi keskmest lähtub just niipalju kollaseid päikesekiiri, kui palju omadussõnu lapsed hea kooli iseloomustamiseks välja mõelda suudavad.</p>
Esitus (uus materjal)	<p>Näitan sulle videot kunstnik Hundertwasseri unistuste majast. Tema tegi oma unistused teoks. Ta mitte ainult ei joonistanud oma unistuste maju, vaid ta kavandas need. Kuidas nimetatakse kunstnikke, kes kavandavad maju? Hundertwasser oli kunstnik ning arhitekt. Arhitektuur on teise sõnaga ehituskunst.</p> <p>Mida on tarvis selleks, et luua ehituskunsti?</p> <p>Juhin videos tähelepanu maja akendele. Tutvustan Hundertwasseri <i>akna õiguse</i> ideed. (Kunstnik uskus, et aknad on ukSED inimese hinge – seepärast andis ta igale inimesele õiguse värvida oma akna ümbrus soovi</p>	<p>Vaatlus ja vestlus</p> <p>Laps arutleb teemal, mida on tarvis selleks, et luua ehituskunsti (ideed, materjalid, oskused).</p> <p>Laps kirjeldab, mida ta videos nägi (maja osad, kaunistused nt sambad, ukseavad, aknaraamid purskkaev nende värv, kuju, ehitusmaterjalid).</p> <p>Laps oletab, kuidas on kunstnikul tekkinud ideed videos nähtud maja loomiseks.</p>	<p>Video asub aadressil: http://www.mts-vienna.com/guide/vienna/what-to-visit/hundertwasserhaus.</p> <p>Esimest korda vaadata videot vaikselt. Teistkordset vaatamisel teha pause, et arutleda detailsemalt.</p>

	<p>kohaselt ükskõik, mis värvi).</p> <p>Millised kunstniku ideid veel saame videos näha? Miks kasvavad puud maja sees?</p>	<p>Laps väljendab oma mõtteid ja arvamust Hundertwasseri <i>akna õiguse</i> ideest.</p> <p>Laps seostab eelteadmised kunstnik Hundertwasserist videos nähtuga (lõbus, värviline, loodussõbralik).</p>	
<p>Assotsiatsioon</p> <p>(eelteadmised + uus materjal)</p>	<p>Meil on olemas ideed (juhin tähelepanu ideepäikesele) sellest, milline peaks olema unistuste koolimaja. Kas saime sealt mõne idee juurde?</p> <p>Hakkame meisterdama oma unistuste koolimaja maketti. Makett on vähendatud kujutis päris majast – nagu mängumaja. Arhitektid teevad majade makette selleks, et teistele näidata, milline hakkab tulevikus olema see maja, mille nad on välja mõelnud ja mille ehitajad nende kavandi järgi ehitavad.</p> <p>NB! Jälgime ideekavandit – millised ideed sealt saame teostada!</p>	<p>Laps täiendab koos kaaslastega ideepäikest.</p> <p>Lapsed moodustavad (õpetaja abil) paarid ja materjalid jaotatakse paaride vahel ära. Lepitakse kokku, et iga paar meisterdab ühe maja osa, hiljem ühendatakse kõik maja osad üheks tervikuks.</p> <p>Vaadeldakse koos iga paari materjale ja arutletakse, millise maja osa neist võiks meisterdada. Jagatakse üksteisele ideid, kuidas seda teha (ühendamise-, kaunistamisviisid).</p>	
<p>Süsteatiseerimine</p> <p>(õpitu üldistamine)</p>	<p>Tutvustan vajadusel erinevaid ühendamisviise.</p> <p>Juhin tähelepanu meie algsetele unistustele ja ideedele (ideekaart), et need saaksid võimalikult suures ulatuses teostatud.</p> <p>Juhendan maja tervikuks ühendamisel.</p> <p>Leian sobivas suuruses aluskartongi, kuhu maja kinnitada nii, et oleks võimalik kujundada ka maja ümbrus ja aed.</p>	<p>Praktiline töö</p> <p>Laps meisterdab paaristööna unistuste koolimaja ühe maja osa, seejuures:</p> <p>laps kasutab meisterdamisel erinevaid töövõtteid ja materjale (lõikab, kleebib, joonistab, voolib).</p> <p>Laps valib materjalide liitmiseks erinevate ühendamisviiside seast teostamiseks sobivamad.</p>	<p>Ideid:</p> <p>Köögipaberi südamik on silinder. Tee mõlemasse otsa läbilõiked (sälged, mille pikkus 2-3 cm ja kaugus üksteisest ca 2 cm), murra need väljapoole – nii on olemas pinnad, mille abil kinnitada „torn“ alusele ja mille abil kinnitada „torni“ tippu kartongist meisterdatud koonus ehk torni katus.</p>

	<p>Mispärast on aia ehitamine oluline?</p> <p>Millised olid Hundertwasseri ideed? Mispärast ta lasi istutada maja katustele puud?</p> <p>Kas meie unistuste koolimaja on loodussõbralik, milles see väljendub?</p>	<p>Laps ühendab paaristööna valminud maja osa koostöös kaaslastega üheks tervikuks.</p> <p>Laps kujundab unistuste koolimaja aia, kasutades olemasolevaid materjale ning leides koostöös kaaslastega sobivad võtted.</p> <p>Laps arutleb oma hetketegevuse üle (jääkmaterjalide kasutamine, geomeetrilised kujundid/kehad, teostamisvõtted).</p>	<p>Purskkaevu saab samamoodi – ainult katuse asemel kleepige silindri sisekülgedele õhukesest sinisest paberist (või kilekotist) lõigatud ribad.</p> <p>Aeda kujundades voolige plastiliinist peenrad, kuhu torkate kasvama väikeseid raagus oksakesi puudeks. Plastiliinist võib teha ka tiigid. Muru võib olla samblast, pitsist, sametist jne.</p>
<p>Rakendamine</p> <p>(tegevuse jooksul kogutud teadmiste kasutamine)</p>	<p>Mida me tegime enne, kui hakkasime unistuste koolimaja maketti looma?</p> <p>Mida oli meil tarvis selleks, et unistuste koolimaja makett meisterdada?</p> <p>Kuidas meil õnnestus?</p> <p>Milline on meie unistuste koolimaja, kas kõik algsed ideed said teostatud? Mis tegi ideede teostamise keerukaks?</p> <p>Mis oli lõbus?</p> <p>Mida me õppisime?</p> <p>Mida me edasi teeme?</p>	<p>Laps kaardistab koos kaaslastega unistuste koolimaja loomise protsessi:</p> <p>vestlesime;</p> <p>visandasime ideepäikese;</p> <p>kogusime videost ideid;</p> <p>kogusime vajalikud ehitus-materjalid;</p> <p>jaotasime omavahel töö;</p> <p>liitsime maketi osad üheks tervikuks.</p> <p>kujundasime unistuste koolimaja aia.</p>	<p>Tehke tabel tööetappidest</p> <p>(kirjutage tabelisse lihtsad märksõnad, või joonistage sümbolite abil).</p> <p>Esitlege oma unistuste kooli ideekavandit ja maketti asjatundlikule ja huvitatud publikule (nt lasteaia direktor või mõni arhitektuuri valdkonnas töötav lapsevanem – kes võiks omakorda anda teile konstruktiivset tagasisidet või tutvustada oma projekte).</p> <p>Esitluses kasutage kindlasti kõiki materjale (ideekavand, tabel, makett).</p>

Lisa 4. Tegevuskonspekt „Suur sulpsatus“

Viited õpetajale eelnevals tutvumiseks:

- Kinley, C., & Manchester, E. (1992, 2003). David Hockney, *A Bigger Splash* 1967. Summary. Retrieved from: <http://www.tate.org.uk/art/artworks/hockney-a-bigger-splash-t03254>;
- The WebMuseum. (2002). *Hockney, D. A Bigger Splash*. Retrieved from: <http://www.ibiblio.org/wm/paint/auth/hockney/splash/>;
- Barbe-Gall, F. (2012). *How to Talk to Children about Modern Art*. London: Frances Lincoln.

Joonis 3. David Hockney, Suur sulpsatus

David Hockney ja tema maali „Suur sulpsatus“ lühitutvustus

David Hockney (sündinud 1937) on Briti maalikunstnik, disainer ja fotograaf, kes viljeleb popkunsti. Popkunstiks nimetatakse kunstivoolu, milles kujutatakse argiseid esemeid inimeste igapäevasest keskkonnast. Teosed on suuremõõtmelised, värvikirevad, detailivaesed ja meenutavad fotosid või reklaamplakateid. Tehnikatest eelistab Hockney joonistamist, maalimist ja kollaaži.

„Suur sulpsatus“ on üks Hockney kuulsaim teos. Kunstnik püüdis maalil kujutada heli, mis tekib vettehüppel. Maali originaalmõõtmed on mõõtmed 242*243 cm. Hockney ise ütleb teose iseloomustamiseks nii: „Mul kulus kaks nädalat, et maalida seda, mis kestab ainult kaks sekundit“. Tehniliselt taotles kunstnik oma maalil selgust ja puhtust. Teravate ja sirgete piirjoonte saavutamiseks kasutas ta maalimisel maalriteipi ning ühtlase värvipinna saavutamiseks värvirulli. Nii on sulpsatuse edasi andmiseks tehtud pintslitõmbed ja -täpid taustaga kontrastis. Kunstnikku ajendas suplsatust maalima puhkusereis Hollywoodi, kus basseini kuulub kõigi moodsate majakeste juurde. Hockney püüdis jäädvustada Hollywoodi sooja ja päikselist kliimat, moderset maja ja suurt muretut sulpsatust (Kinley, & Manchester. 1992, 2003).

Õpetaja ettevalmistus:

- mõelda, kuidas võiks kollaaži kasutamine seda kunstitööd rikastada nii, et tulemus jääks siiski popkunstipäraselt lakooniline. Ideid: 1) palmide (või muude taimede) kleepimine pildile augurauade abil lõigatud detailidest, näiteks viisnurkne detail puu võraks 2) reklaamloosungite lisamine pildile, näiteks ajalehest välja lõigatud sõnad/välja lõigatud tähtedest sõnad 3) „sulpsatuse sisse“ sulpsataja kleepimine, näiteks inimfiguur ajaleheväljalõikena. Konspektis pakun välja, et värviga kaetud ja kuivanud aluspinnale kleebitakse maja, mis on välja lõigatud mõnest vanast sisustusajakirjast, kinnisvara reklaamplakatilt vms. Sellisel juhul peab õpetaja eelnevalt varuma vastavasisulist makulatuuri.
- „Suur sulpsatus“ asub aadressil: <http://www.tate.org.uk/art/artworks/hockney-a-bigger-splash-t03254> või raamatus: Barbe-Gall, F. (2012). *How to Talk to Children about Modern Art*. London: Frances Lincoln.

Tegevuse eesmärgid:

- 1) laps kirjeldab maali „Suur sulpsatus“ värve, detaile ja meeleolu;
- 2) laps kasutab teost „Suur sulpsatus“ oma loomingu lähtealusena;
- 3) laps jutustab loo kunstiteose ainetel (mis juhtus enne, mis juhtus pärast).

Praktilise töö liik: maalimine ja kollaaž

Töövahendid: A3 paber, guaššvärvid, värvirullid, värvialused, pintslid, maalriteip, värvilised paberid, käärid, augurauad, liim, makulatuur.

Praktilise töö eesmärgid:

- laps kasutab töös erinevaid maalimisvahendeid ja erineva jämedusega pintsleid nende olemusest lähtuvalt;
- laps segab värve heledama tooni saamiseks;
- laps väldib värvide määrdumist;
- laps kujundab ja täiendab oma tööd kleepides sellele sobivaid detaile.

Tegevuskonspekt „Suur sulpsatus“

	Õpetaja	Lapsed	Märkused
Ettevalmistus (eelteadmiste aktiveerimine)	Täna räägin sulle loo kunstnikust, kes kujutas oma kunstitööd maalides heli ning sai selle poolest väga kuulsaks. Vaatleme seda kuulsat teost ning proovime ise heli maalida.	Lühike arutelu: Mida tavaliselt maalidel kujutatakse, mille abil kujutatakse? Kuidas kujutada maalil heli? On see võimalik?	
Esitus (uus materjal)	Ühes Inglismaa linnas elas kord kunstnik David Hockney, kes armastas maalida loodust. Aga ühel päeval reisis see kunstnikul sombuselt ja tuuliselt Inglismaalt sooja ja päikselisse Hollywoodi. Oled sa kuulnud, kus see linn asub/kes seal elavad? Ta nägi seal uhkes linnas midagi, mida ta varem polnud näinud. Huvitav, mida? Seal linnas oli iga moodsa maja kõrvale aeda ehitatud bassein. Kes ehitasid? Ning kõikjal linnas rippusid plakatid, mis reklaamisid basseinide ehitamist. Mis sa arvad, mida nendel plakatitel kujutati? Plakateid, maju, aiakesi ja basseine vaadeldes ning ise basseinides sulistades tekkis kunstnikul soov viia mõnus suvine Hollywoodi-tunne endaga sombusele Inglismaale kaasa. Kuidas ta seda tegi? Ta tegi kavandi, mille järgi maalis hiljem kodu suure maali, mis sai väga kuulsaks. Kuulsaks tegi selle maali kunstniku katsetus maalida pildile heli. Huvitav missugust?	Vestlus Laps kuulab jutukest. Laps osaleb arutelus. Laps kirjeldab oma fantaasiapilte ja oletusi. Mispärast polnud Inglismaal majade juurde basseine ehitatud (ilm) Mispärast reklaamiti basseinide ehitamist (linn ei saa kunagi valmis) ... Kuidas saab reisil nähtud ja kogetud asju koju kaasa tuua (fotografeerimine, üles kirjutamine, joonistamine, suveniiride ostmine) ... Mispärast tegi kunstnik kavandi (maali tegelikud mõõtmed on 2,4*2,4 m – võrdlus rühmaruumi seinaga. Kunstnik tahtis teha suure reklaamplakati suurust maali, seda poleks saanud transportida) ...	Teose „Suur sulpsatus“ leiab <i>Viited õpetajale...</i> esimese viite alt.

<p>Assotsiatsioon</p> <p>(eelteadmised + uus materjal)</p>	<p>Näitan sulle pilti sellest kuulsast maalist.</p> <p>Vaata, kas arvad ära, mis heli kunstnik maalil kujutas?</p> <p>Oleta, põhjenda, kirjelda ...</p> <p>Maali pealkiri on „Suur sulpsatus“. Kunstnik ütles, et tal kulus kaks nädalat, et maalida seda, mis kestab kaks sekundit. Mida see tähendab?</p> <p>Kes on selle maali peategelane, kus parajasti asub?</p> <p>Mispärast on basseini kõrval ainult üks tool?</p> <p>Kui meie hakkame looma sellist maali, mida meil tarvis läheb?</p> <p>Jutustan, mille abil saavutas kunstnik sileda ja ühtlase tausta ning kujutiste teravad servad.</p>	<p>Vaatlus + vestlus</p> <p>Laps kirjeldab, oma arvamust sellest, millist heli kunstnik püüdis kujutada.</p> <p>Laps kirjeldab maalil kujutatud maja (kuju, värv, korrused, aknad, moodne/vana-aegne).</p> <p>Laps kirjeldab, mille poolest erineb/sarnaneb pildil olev maja Hundertwasseri majast või majadest meie linnapildis?</p> <p>Laps kirjeldab oma fantaasiapilte ja oletusi.</p> <p>Laps leiab vestluses kaaslaste ja õpetajaga vastused küsimustele:</p> <p>kuidas sai kunstnik maalile tekitada nii sirged jooned?</p> <p>kuidas saame erinevad sinised toonid taeva ja basseini vee maalimiseks?</p> <p>kuidas (mille abil, milliste liigutustega) tekitas kunstnik sulpsatuse?</p>	<p>Esitleda „Suur sulpsatus“ digitaalse reproduktsioonina seinal, või teha nt A4 printversioonid lastele paari peale vaatlemiseks (nii, kuidas tundub mugavam).</p>
<p>Süsteematiseerimine</p> <p>(õpitu üldistamine)</p>	<p>Aitan lastel kinnitada maalriteipi.</p> <p>Põhjendan tööoperatsioonide järjekorda</p> <p>(nt kõigepealt katame paberist selle osa, mille tahame teha tumedama sinisega, siis lisame ülejäänud värvile valget heledama tooni saamiseks – nii ei lähe värvi raisku. Värviga kaetud pinnad peavad kuivama, enne kui</p>	<p>Parkiline töö</p> <p>Laps kinnitab paberi neljas servast maalriteibiga aluspinnale. Laps kinnitab tööle kaks horisontaalset maalriteibi riba. Üks eraldab majaesist maapinda basseinist ja teine majaesist maapinda taevast.</p> <p>Laps segab sinist värvi valgega, et saada taeva ja</p>	<p>„Suur sulpsatus“ peaks olema lastele töö ajal nähtav.</p>

	<p>saame uuesti teipi kasutada ja kleepima asuda – seepärast teeme vahepeal muud jne).</p> <p>Selgitan, et iga laps on kunstnik, kes otsustab ise milline on tema puhkusemajake. Võib-olla kasvavad selle maja aias hoopis kuused või marjapõõsad.</p> <p>Kui tahad, võid kujundada maja kõrvale lillepeenra või paigaldada lipuvarda.</p> <p>Mudeldan, tehes ise töö lastega kaasa nt:</p> <p>Mina kujutan ette, et on parajasti kevad, nartsissid õitsevad, kuidas võiks seda kujutada?</p> <p>Lõikan värvipaberist rohelise ristküliku, sãlgutan selle ühe serva lehtedeks, kleebin lahti lõikamata serva maja ette peenraks. Nüüd lõikan augurauaga kollased õied ja kleebin need peenrasse.</p>	<p>vee värvitooni erinevus.</p> <p>Laps katab värvirulli kasutades taevast ja vett kujutavad pinnad.</p> <p>Laps eemaldab horisontaalselt kinnitatud teibiribad.</p> <p>Laps otsib vanadest ajakirjadest talle meeldiva maja pildi. Lõikab selle välja. Kavandab ja lõikab värvilisest paberist välja taimed, mille ta soovib oma pildile kleepida.</p> <p>Kui taevast ja vett kujutavad pinnad on kuivanud, katab laps nende pindade servad maalriteibiga nii, et saab katta värviga majaesise pinna.</p> <p>Laps kleebib tööle maja, taimed ja muud tema arvates olulised detailid.</p> <p>Laps maalib tööle sulpsatuse, kasutades pintsli otsa (veepritsmete täpimine) ja külge (veepritsmete triibutamine).</p>	<p>Et vältida värvipindade määrdumist või kattumist, kinnitage teibiribad nii, et kahe värvipinna vahele jääks peenike valge triip (NB valged – värviga katmata triibud lõuendil värvipindade vahel ja maalriteibi kasutamisest tingitud „valge raam“ pildi ümber oli Hockney loomingule väga omane.</p>
<p>Rakendamine</p> <p>(tegevuse jooksul kogutud teadmiste kasutamine)</p>	<p>Põhjenda ...</p> <p>Mida sa sellega mõtled ...</p> <p>Kirjelda ...</p> <p>Mulle tundub, et ...</p> <p>Saan ma õigesti aru ...</p> <p>Mina arvan, et ... sest ...</p>	<p>Vaatlus + vestlus</p> <p>Laps nimetab, mis on tema kunstiteose pealkiri.</p> <p>Laps kirjeldab oma tööd (värvid, detailid – maja, taimed).</p> <p>Laps kirjeldab oma töö valitsevat meeleolu (milline on ilm pildil).</p> <p>Laps jutustab, kus asub tema pildil kujutatud</p>	<p>Koostage näitus pealkirjaga nt „Suurte sulpsatuste tänav“ ja</p>

	<p>Juhin tähelepanu huvitavatele detailidele lapse maalil.</p> <p>Peegeldan lapse poolt jutustatud.</p> <p>Suunan teisi lapsi väljendama oma arvamust kõnealuse maali kohta.</p> <p>Ärgitan lapsi üksteise maale võrdlema (kelle sulpsatus on kõige suurem, kelle basseini vesi on kõige tumedamat tooni, mispärast on taevas mõnel pildil heledam, kui teisel).</p>	<p>maja ja kes selles majas elab.</p> <p>Laps jutustab, milline on tema teose peategelase päev, mida ta tegi enne suplema minekut ja mida ta kavatseb sel päeval edasi teha.</p>	<p>valmistage selle reklaamplakat. Kleepige info plakatile vanadest ajalehtedest välja lõigatud tähtede või sõnade abil.</p> <p>Millist infot peab üks plakat sisaldama?</p> <p>Kus ...</p> <p>Mis ajal ...</p> <p>Keda oodatakse vaatama ...</p> <p>Kes on autorid ...</p> <p>Kellelt saadi inspiratsiooni ...</p>
--	--	--	---

Lisa 5. „Arhitektide salakeel“

Viited õpetajale eelnevals tutvumiseks:

- Arhitektuuri Huvikool. (2014). *Mis on arhitektuur? Koolimaja näitel*. Külastatud aadressil: <http://www.linnalabor.ee/failid/n/e50e4a8bca53c983d38912972dfd6418>;
- TimBet. (2014). *Projekt 4*. Külastatud aadressil: <http://www.timbet.eu/naidisprojektid/projekt4/>.

Joonis 4. Maja projekt. Olavi Tuum

Õpetaja eelnev ettevalmistus:

- joonestada lastele A3 paberitele rühmaruumi plaani jaoks risküliku kontuurid, mille sisse lapsed hakkavad rühmaruumis olevaid objekte visandama. Hea, kui plaanid on algselt ühes mõõdus;
- paigutada eemaldatava katusega nukumaja ja/või nukumööbel vaatluseks madalale alusele või põrandale valmis nii, et laps saab seda mugavalt vaadelda ülaltvaates;
- varuda lastele paari peale mõõtevahendiks paberiribad või pael, millega mõõta rühmaruumi seinade pikkust.
- Maja projekt asub aadressil: TimBet. (2014). *Projekt 4*. Külastatud aadressil: <http://www.timbet.eu/naidisprojektid/projekt4/>.

Tegevuse eesmärgid:

- 1) laps uurib arhitekti poolt kavandatud maja projekti ja leiab sellelt tuttavaid objekte;
- 2) laps vaatab ruumi ja määrab esemete asukohti ruumis üksteise suhtes;
- 3) laps harjutab orienteerumist tasapinnal.

Praktilise töö liik: joonestamine (visandamine)

Töövahendid: paberid individuaalseteks visanditeks, paber A3 rühmaruumi plaani kontuuriga, erinevad joonlauad või muud abivahendid geomeetriliste kujundite joonestamiseks, pliatsid.

Praktilise töö eesmärgid:

- 1) laps visandab ruumis nähtud esemed paberile;
- 2) laps võrdleb oma visandit teiste laste visanditega;
- 3) laps arutleb, millest tulenevad jooniste erinevused.

Tegevuskonspekt „Arhitektide salakeel“

	Õpetaja	Lapsed	Märkused
Ettevalmistus (eelteadmiste aktiveerimine)	<p>Täna hakkame uurima arhitektide salakeelt. Ja püüame salakeeles joonistada.</p> <p>Tuletame meelde, mida tähendab sõna arhitektuur? Kes on arhitekt? Tead sa mõnda nimetada?</p>	<p>Lapsed kirjeldavad, milles seisneb arhitekti töö.</p> <p>Arutlevad, keda ja mida on veel peale heade ideede tarvis, et üks maja valmis saaks.</p>	
Esitus (uus materjal)	<p>Kui arhitektil on olemas ideed, millist maja ehitada, paneb ta need ideed paberile. Kuidas?</p> <p>Selleks, et joonistamisega mitte väga kaua aeg kulutada, on arhitektid leiutanud oma joonistamiskeele.</p> <p>Hakkame nende keelt uurima, vaatame, kas me saame arhitektide salakeelest aru. Näitan sulle ühe arhitekti joonist. (Arhitektid nimetavad oma joonistusi joonisteks, huvitav miks?)</p> <p>Mida ta on sellel joonisel kujutanud? Huvitav, milliseid ruume/mööbliesemeid on arhitekt kujutatud? Mille abil? Kuidas seda teha?</p>	<p>Vaatlus + vestlus</p> <p>Laps vaatleb joonist.</p> <p>Laps nimetab joonisel kujutatud tuttavaid kujundeid (nelinurk, ruut, riskülik, kolmnurk, kaarjoon, sirge joon).</p> <p>Laps oletab, mida on joonisel kujutatud.</p> <p>Laps oletab, mida tähendavad joonisel kujutatud arvud, nooled, sõnad.</p> <p>Laps oletab, missugused ruumid selles</p>	<p>Teose leiate <i>Viited õpetajale...</i> teise viite alt.</p> <p>NB! nukumööbel on mööbli vähendatud kujutis ehk makett. Paigutage nukumööbel madalale aluspinnale nii, et laps saab selle kohale kummardudes vaadelda nukumööblit otse</p>

	<p>Kui arhitekt hakkab maja joonist tegema, siis ta kujutab ette, et majal ei ole katust ja tema on nagu linnuke, kes lendab selle maja kohal ja vaatab alla. Teeme katse. Vaatleme nukumööblit pealtvaates. Kujutleme end linnukesteks, millist kujundit me alla vaadates näeme?</p> <p>Suunan lapsi vaatlema. Mudeldan nukumööbli kujutamist paberil.</p>	<p>majas on.</p> <p>Laps kujutleb end linnukeseks, kes lendleb nukumööbli kohal.</p> <p>Laps vaatleb nukumööblit, „linnuperspektiivilt“ ning kujutab seda paberil.</p>	pealtvaates.
<p>Assotsiatsioon</p> <p>(eelteadmised + uus materjal)</p>	<p>Arhitekti töö on kavandada selline maja, mis ei ole mitte ainult ilus, vaid kus me tunneme end hästi. Kus on kõik vajalik olemas, kus on ilus. Ka meie lasteaia on kujundanud arhitekt. Kuidas me siin end tunneme? On meil siin kõik vajalik olemas? Kui meile meeldib see maja ja meil on siin mõnus, võime öelda, et maja on hea projekti järgi ehitatud. Arhitektid nimetavad oma majade jooniseid ka projektideks.</p> <p>Proovime täna ise olla arhitektid ja oma rühmaruumi arhitektide salakeeles paberile visandada. Kuidas seda teha? Kuidas näeb laud välja arhitektide salakeeles?</p>	<p>Vestlus</p> <p>Laps kirjeldab rühmaruumi, oma lasteaeda ning seda, millised tunded temas lasteaia hoone tekitab.</p> <p>Laps vaatleb mööbliesemeid õpetaja suunamisel ja nimetab mööbliesemete iseloomulikke tunnuseid (nt mis teeb lauast laua – selle taga saab istuda, sel on neli jalga).</p>	
<p>Süsteematiseerimine</p> <p>(õpitu üldistamine)</p>	<p>Visandame põrandal, istudes seljaga ukse poole).</p>	<p>Praktiline ülesanne</p> <p>Laps märgib õpetaja juhendamisel</p>	<p>Joonis peaks olema nähtaval kohal, et lapsed saaksid vajadusel vaadata,</p>

	<p>Suunan last vaatlema, mis on esimene ese paremal käel? Suunan last seda eset vaatlema, ning otsustama, kuidas seda arhitektide keeles visandada. Suunan last vaatlema, mis on järgmine ese juba paberile visandatud eseme kõrval paremal jne.</p> <p>Suunan last esemete mõõtmeid ja kuju võrdlema (kumb on pikem, kas see, mille sa juba ära joonistasid, või see ese, mida sa hakkad joonistama?) Aitan lastel rühmaruumi mõõtmed kindlaks teha ning visandile kanda.</p>	<p>paberile ukse koha.</p> <p>Laps visandab paberile rühmaruumi mööbli, tehes seda süsteemselt (lähtudes esemest, mille ta juba ära joonistas).</p> <p>Laps võrdleb mööbliesemeid omavahel (suurem/väiksem, pikem/lühem) ja proovib seda visandades edasi anda.</p> <p>Lapsed mõõdavad paarikaupa seinte pikkuse paelaga ja märgivad selle (õpetaja abil) paberile.</p>	<p>kuidas arhitekt on oma salakeelt kasutanud.</p>
<p>Rakendamine</p> <p>(tegevuse jooksul kogutud teadmiste kasutamine)</p>	<p>Mida me täna tegime? Kuidas see arhitektide salakeeles kõlab? (Tegime joonise, visandasime oma rühmaruumi paberile, tegime rühmaruumi projekti).</p> <p>Mispärast on arhitektide salakeelest keeruline aru saada? (Peaaegu kõik mööbliesemed on nelinurga kujulised, laudadel pole jalgu näha, kapil pole uksi näha). Visandasime kõik sama ruumi, kas meie tööd on ühesugused, sarnased, erinevad? Mispärast? (joonistasime silma järgi, ei mõõtnud esemete vahelisi kaugusi). Kuidas sulle arhitekti elukutse tundub, mis on selle juures lõbus/keeruline?</p>	<p>Vaatlus ja vestlus</p> <p>Laps võrdleb oma visandit teiste laste visanditega.</p> <p>Laps arutleb, mille poolest on visandid erinevad (paigutus, kujundite suurus), mille poolest sarnased (teema, värv).</p> <p>Laps põhjendab oma arvamust tegevuse raskuse/põnevuse/igavuse kohta.</p> <p>Soovi korral kaunistab laps oma visandit (värvib/kujundab mööbliesemed), kirjutab juurde nimetused. Lapsed paigutavad tööd rühmaruumi seinale.</p>	<p>Huvi korral visandage Unistuste koolimaja klassiruumi või laste koduseid tube.</p>

Lisades kasutatud kirjandus

Arhitektuuri Huvikool. (2014). *Mis on arhitektuur? Koolimaja näitel*. Külastatud aadressil <http://www.linnalabor.ee/failid/n/e50e4a8bca53c983d38912972dfd6418>.

Barbe-Call, F. (2012). *How to Talk to Children about Modern Art*. London: Frances Lincoln Limited.

Kinley, C., & Manchester, E. (1992, 2003). *David Hockney. A Bigger Splash 1967. Summary*. Retriever from <http://www.tate.org.uk/art/artworks/hockney-a-bigger-splash-t03254>.

My Interesting Facts - World Interesting Facts. (2014). *10 Interesting Friedensreich Hundertwasser Facts*. Retreived from <http://www.myinterestingfacts.com/friedensreich-hundertwasser-facts/>.

Morad Travel Services. (s.a.). *Vienna Hundertwasserhaus*. Retrieved from <http://www.mts-vienna.com/guide/vienna/what-to-visit/hundertwasserhaus/>.

Rand, H. (2012). *Hundertwasser*. Köln: TASCHEN.

Solaripedia. (2011). *Hundertwasser's Forested Roofs and Rooms*. Retrieved from http://www.solaripedia.com/13/365/4860/hundertwasser_waldspirale_winter.html.

The Hundertwasser The Non Profit Foundation. (2013). *The 5 Skins*. Retrieved from <http://www.hundertwasser.com/skin>.

TimBet. (2014). *Projekt 4*. Külastatud aadressil <http://www.timbet.eu/naidisprojektid/projekt4/>.

The WebMuseum. (2002). *Hockney, D. A Bigger Splash*. Retrieved from <http://www.ibiblio.org/wm/paint/auth/hockney/splash/>.

YouTube. (2013). *Vienna, Kunsthau Wien, Hundertwasser Museum*. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=KQjsWzcdlPQ>.

Pretend e-Magazine. (2014). *Hundertwasser the Different Odd*. Retrieved from <http://www.pre-tend.com/hundertwasser-different-odd/>.

Tegevuste eesmärgistamisel toetuti järgmistele materjalidele:

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2008). Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/12970917>.

Laasik, T., Liivik, M., Täht, M-E., & Varava, L., (2009). Valdkond „Mina ja keskkond“. E. Kulderknup (Toim), *Õppe- ja kasvatustegevuste valdkonnad* (lk 74–90). Tartu: Studium.

Oll, T. (2009). Valdkond „Kunst“. E. Kulderknup (Toim), *Õppe- ja kasvatustegevuste valdkonnad* (lk 74–90). Tartu: Studium.

Sikka, H. (2009). Valdkond „Matemaatika“. E. Kulderknup (Toim), *Õppe- ja kasvatustegevuste valdkonnad* (lk 74–90). Tartu: Studium.

Lisa 6. Kiri ja eelsõna õpetajatele

Olen koolieelse lasteasutuse õpetaja eriala tudeng Kristel Rebane ja kirjutan oma lõputööd teemal *Näidis-tegevuskonspektid kunstiteoste vaatluste ja vestluste läbiviimiseks 6-7aastaste lastega*. Olen koostanud näidis-tegevuskonspektid kunstiteoste vaatluste ja vestluste kavandamiseks. Vajan tegevusuuringu läbiviimiseks hetkel 6-7aastaste laste rühmaõpetajana töötavate ja vähemalt kolmeaastase tööstaažiga õpetajate abi konspektide testimisel. Minu uurimisküsimused on:

- 1) kuivõrd sobivad koostatud näidis-tegevuskonspektid kunstitegevuste läbiviimiseks 6-7 aastaste lastega;
- 2) kas ja mil määral lihtsustavad näidis-tegevuskonspektid õpetaja jaoks kunstiteoste põhiste vaatluste ja vestluste läbiviimist 6-7aastaste rühmas;
- 3) kas ja mil määral on kunstiteoste vaatluste ja vestluste aluseks valitud kunstiteosed sobilikud 6-7aastastele lastele;
- 4) milliseid muudatus- ja täiendusettepanekuid teevad õpetajad näidis-tegevuskonspektide parendamiseks.

Saamaks neile küsimustele vastuseid on tarvis, et:

- 6-7aastaste laste rühma tegevõpetaja tutvub minu poolt koostatud konspektidega ja annab nende kohta esialgset tagasisidet (vabas vormis tekkinud mõtted/tunded/ettepanekud johtuvalt uurimisküsimustest);
- viib 6-7aastaste lastega läbi näidis-tegevuskonspektides välja pakutud tegevused;
- annab tegevuskonspektide sobivuse ja pädevuse kohta tagasisidet intervjuu vormis.

Eelsõna. Näidis-tegevuskonspektide koostamise põhimõtted

Näidis-tegevuskonspekte on neli ning neid siduvaks kunsti liigiks on valitud arhitektuur. Tegevuskonspektide aluseks olevad kunstiteosed on valitud põhimõttel, et tegevustesse saaks kätkevad võimalikult erinevad arhitektuuriteosed (nt fantaasiamaja, modernne maja), mida oleks võimalik vestlustes kõrvutada ja võrrelda. Käsitletud on ka sisearhitektuuri ja arhitektuurialaseid mõisteid *arhitektuur*, *projekt* ja *makett*. Selliste mõistete õpetajapoolse kasutamise tähtsust rõhutavad Cotner (2010) ning Holländer ja Stahlhoven (2013), kinnitades, et oluline pole mitte see, et laps need mõisted omandaks, vaid et ta kuuleks ja tajuks teaduslikku ning kontekstipõhist lähenemist.

Kõikides tegevustes on õpetajal suunav ja mudeldav roll, mille tähtsust rõhutavad (Eckhoff, 2013; Porri, 2011). Läbi toetavate küsimuste (näiteks: *Mida sa sellega mõtled? Missuguseid tundeid see sinus tekitab? Kirjelda! Põhjenda!*) rakendatakse tegevustes VTS- ehk Visual Thinking strateegiat (Moeller et al., 2013). Näidis-tegevuskonspekte koostades on jälgitud, et iga teose puhul saaks käsitletud kõik visuaalse kunsti analüüsimise kolm kriteeriumit ehk *vorm*, *teema* ja *kontekst* (Sandell, 2009, 2011).

- 1) vorm – kunstiteose kirjeldamine nt värv, detailid, teostus, meeleolu);
- 2) teema – pealkiri, peamine mõte, kunstniku idee;
- 3) kontekst – miks just selline, kellele võiks meeldida, kuhu sobib, mis tundeid minus tekitab.

Kuna eelkooliealised lapsed õpivad läbi füüsilise tegevuse (Dahlgren et al., 2009; Eisen, 1985), sisaldab kõigi tegevuskonspektide süstematiseeriv ehk teadmisi üldistav etapp praktilist loomeülesannet, milles toetutakse käsitletava kunstniku loomingule. Kõikide tegevuste kokkuvõttev osa eeldab laste endi kunstitööde vaatlust ning neist vestlemist, mille käigus toimub omakorda kogu tegevuse vältel omandatu üldistamine.

Näidis-tegevuskonspektid koostati Herbarti õppetegevus mudeli põhiselt. Herbart'i õppetegevuse mudeli põhiprintsiibiks on, et õppimine seisneb uue informatsiooni seostamisel seniste teadmistega ning mõistmine tuleneb kogemuste analüüsist. Kuna Herbart'i mudeli kohaselt pole õppeühikuks mitte ajaline faktor vaid õpetamise ühikuks on õppetegevus ise ning etappide aluseks on psühholoogiline huvi (McMahon, 2015), siis tegevuskonspektides ajafaktorit ei piiritleta. Lähtuvalt rühma töökavast ja laste huvist käsitletava vastu, jääb õpetaja otsustada, mitmeks õppetegevuseks ta ühes konspektis esitatud materjali jaotab.

Iga tegevuskonspekt sisaldab viiteid õpetajale tutvumaks eelnevalt kõnealuse kunstniku loominguga. Näidis-tegevuskonspektidega lisan õpetajate töö hõlbustamiseks kaasa PowerPoint slaidversiooni vaatluste ja vestluste aluseks olevatest kunstiteostest.

PS! Armas õpetaja, kui Sulle tundub, et näidis-tegevuskonspektid Sind ei kõneta ja Sa ei soovi neid oma praktikas mingil põhjusel kasutada, siis ka need arvamused on minu töö kontekstis väga olulised ja ma sooviksin neid arvamust oma töös kajastada. Palun võta minuga ühendust:

kristelrebane6@gmail.com

52 888 41

Kristel Rebane

Lisa 7. Intervjuu kava

Intervjueeritavatele uurimuse eesmärgi tutvustamine.

Meeldiva ja usaldusliku õhkkonna loomine.

Taustaküsimused

1. Kui sageli viite 6-7aastaste lastega läbi kunstiteoste vaatlusi?
2. Kui sageli vestlete 6-7aastaste lastega kunstiteostest?
3. Kui oluliseks peate kunstiteostel põhinevate vaatluste ja vestluste kasutamist õppetegevuses?
4. Milliste kunstnike teoseid olete varasemalt kasutanud 6-7aastaste lastega kunstiteoste vaatluste ja vestluste läbi viimiseks?
5. Mis teeb kunstiteostel põhinevate vaatluste ja vestluste läbi viimise Teie arvates keerukaks/nauditavaks?

Põhi-intervjuu

1) Kuivõrd sobivad koostatud näidis-tegevuskonspektid kunstitegevuste läbiviimiseks 6-7aastaste laste rühmas (uurimisküsimus nr 1)?

1. Kas ja kuivõrd on näidis-tegevuskonspektid kooskõlas Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga?
2. Kuidas hindate näidis-tegevuskonspektide eakohasust 6-7aastastele lastele?
3. Mil määral toetavad näidis- tegevuskonspektides välja pakutud tegevused kunstivaldkonna sisu lõimimist teiste õppe- ja kasvatustegevuste valdkondadega?
4. Missuguseid 6-7aastaste laste eeldatavaid üldoskuseid ja pädevusi aitavad omandada näidis-tegevuskonspektides välja pakutud tegevused?

2) Kas ja mil määral lihtsustavad näidis-tegevuskonspektid õpetaja jaoks kunstiteoste põhiste vaatluste ja vestluste läbiviimist 6-7aastaste rühmas (uurimisküsimus nr 2)?

1. Mil määral hõlbustavad näidis-tegevuskonspektid Teie jaoks vaatluste ja vestluste läbiviimist?
2. Kuidas hindate taoliste näidis-tegevuskonspektide vajalikkust?
3. Kuivõrd inspireerivad on Teie jaoks näidis-tegevuskonspektides välja pakutud kunstiteosed ja tegevused?

3) Kas ja mil määral on kunstiteoste vaatluste ja vestluste aluseks valitud

kunstiteosed sobilikud 6-7aastastele lastele (uurimisküsimus nr 3)?

1. Kuivõrd eakohased on näidis-tegevuskonspektide aluseks valitud teosed 6-7aastaste laste jaoks?
2. Milliseid oskusi ja pädevusi arendab Teie arvates näidis- tegevuskonspektide aluseks valitud teostest vestlemine 6-7aastastel lastel?
3. Kuivõrd motiveeritud on lapsed antud kunstiteoste põhjal vestlema?
4. Milliseid välja pakutud kunstiteostest Te edaspidi 6-7aastaste laste kunstitegevuses ei kasutaks? Mis põhjusel?

Kõikide näidis-tegevuskonspektide analüüs

4) Milliseid muudatus- ja täiendustepanekuid soovitate sisse viia näidis-tegevuskonspekti parendamiseks (uurimisküsimus nr 4)?

1. Kuivõrd inspireeriv oli see näidis-tegevuskonspekt Teie jaoks?
2. Kuivõrd motiveeritud olid/võiksid olla lapsed antud kunstiteoste põhjal vestlema?
3. Kuivõrd toetab näidis-tegevuskonspekt laste loovust nende enda loomingu lähtealusena?
4. Mil määral hõlbustab see näidis- tegevuskonspekt Teie arvates kunstiteoste vaatluste ja vestluste läbiviimist?
5. Millised on näidis-tegevuskonspekti nõrgad küljed?
6. Milliseid muudatusi soovitate sisse viia?
7. Kas kasutaksite antud näidis-tegevuskonspekti ka edaspidi 6-7aastaste laste kunstivaatluste ja vestluste läbiviimisel?

Tänuõnad

Lisa 8. Näide kategooriate moodustamisest andmetöötlusprogrammis QCMap

viis nahka. Kindlasti ma ei teeks seda grupitööna, teeks ainuisiklikult.

Category Formation

☐ E1: Detailplaneeringu tegevuse jätaks välja

☐ E2: Majaskeem 6-7 aastaste jaoks võiks olla

☐ E3: Eesti autoreid võiks kasutada

☐ E5: Tegevus ei tohiks olla liiga pikk, maksim

☐ E6: Rahulolu konspektidega

☐ E7: Toaplaan keeruline, tuleks lapsepärasu

☐ E8: Nõuavad õpetajalt aja planeerimist

☐ E9: Lapsed lõpetavad kunstitegevuse erine

☐ E10: Konspektides ei olnud puudusi

☐ E11: Õpetaja ise kohendab endale sobivak

☐ E12: Õpetaja kasutab konspekte edaspidi

☐ E13: Tegevus on liiga pikk

☐ E14: Grupitööd liiga palju

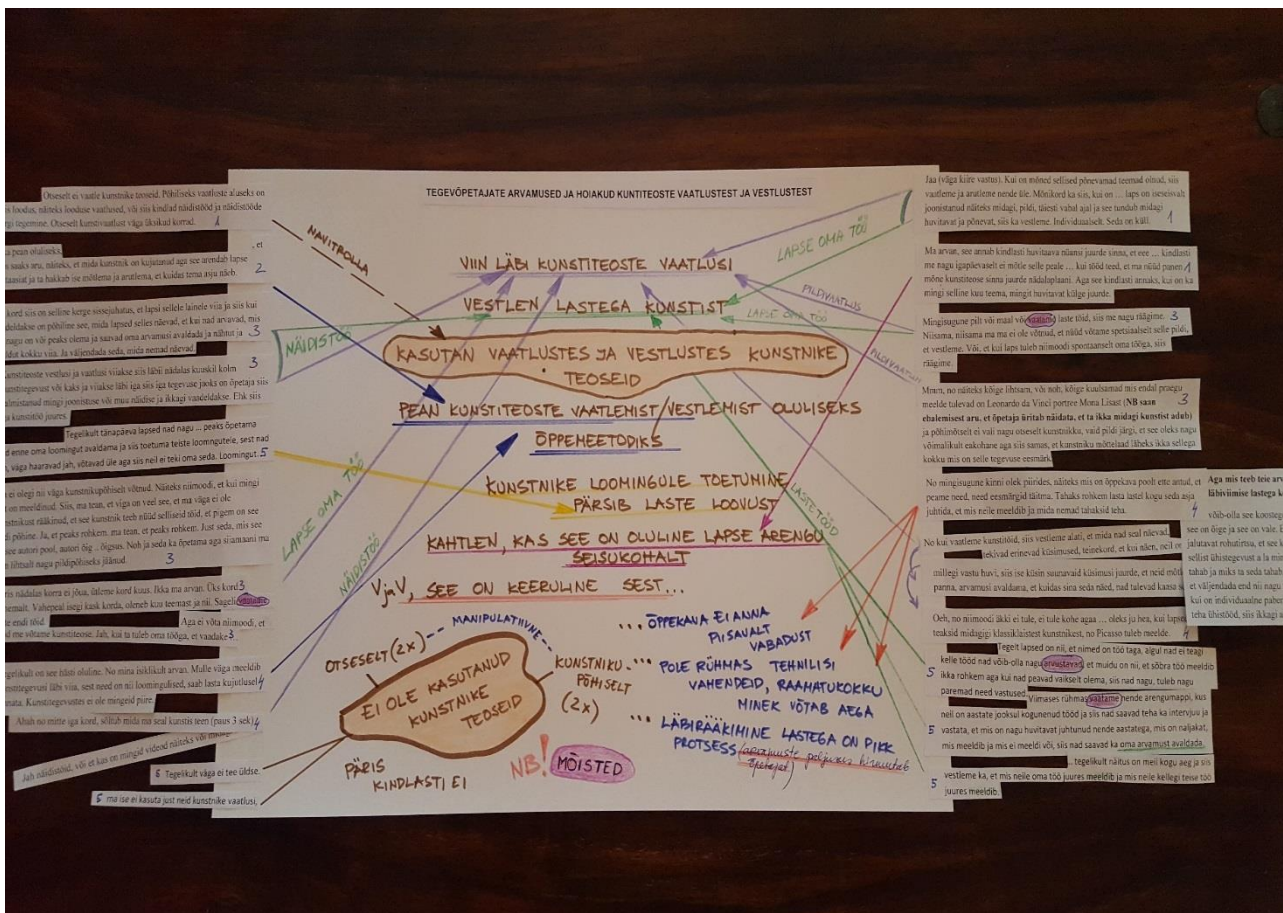
☐ E15: Muudatus eesmärgistamisel

E16:

add

ma ei ole sellise tegevuse juurde kunstnikku võtnud.

Lisa 9. Näide käsitsi tehtud andmeanalüüsist

Lisa 10. Väljavõte uurijapäevikust

09.01	Lihtsalt ei oska edasi minna. Kunstnike ja teoste osas olen lõpuks langetanud valiku. Ja juhendaja on vähemalt kolm korda rääkinud, et pean valima konspektide aluseks mõne tuntuma õpetamise mudeli, seda endale sobivaks kohandama ja lähtuma konspekti üles ehitamisel sellest. Aga ma ei saa. See kohustus piirab mind.
	/.../
18.02	Herbart'i mudel on geniaalne leid! Tema tees, et õppimine on oma kogemuste analüüs, kõneleb kunstiteadlaste keelt. Kunstiteose analüüs on oma kogemuste analüüs. Herbart väitis, et õppimine on oma kogemuste analüüs. Kunstiteoste analüüs ongi õppimine. Seda ma ju räägin. Pealegi, nüüd saan aru, miks mul seda mudelit üldse vaja oli. Paslik raamistik annab selguse. Mul on hiiglama lihtne tegevusi etapiviisil tabelisse kirjutada ja tekib ülevaade kogu tegevuse käigust. Olen nii rahul. Teooria kirjutamine oli sellega võrreldes, mida praegu teen ikka hiina piin. Mulle kohutavalt meeldib neid konspekte teha. Ideid tekib järjest juurde. ainuke mure, et ma pean lähtuma eelkõige õpetajast ja valima suhteliselt valitud teosed neile, et poleks liiga keerukas praktilist tegevust kavandada. Tahaksin niiväga teha konspekti Niki de Saint Phalle'i „New York Alp 1962“-st (skulptuur + arhitektuur + kollaaž) ja Josef Albers'i värvuste vastastikmõju katsest, aga hoian end vaos. Hästi lihtne, häästi lihtne peab olema!
	/.../
24.04	Tegin viimase intervjuu õpetajaga, kellega olen pikalt kontaktis olnud, kuidagi üldse ei sujunud meil see kokkusaamise kokku leppimine. See õpetaja oli kogu aeg täiesti kategooriliselt häälestatud. Mitmes kirjas oli ta eelnevalt maininud, kuidas see teema ikka ei sobi. No ja nüüd siis: <i>Tead, ma tegelikult isegi näitasin neile ühte pilti. Seda konspekti ma hakkan kindlasti kasutama. Nutta või naerda? Mu tegevusuuring kukkus ju ammuilma kolinal kokku... aga ühe (vähemalt!) skeptiku olen suutnud „ära teha“.</i>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina,

Kristel Rebane

(07.01.1982)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Näidis-tegevuskonspektid kunstiteoste vaatluste ja vestluste läbiviimiseks 6-7aastaste lastega“,

mille juhendaja on Irja Vaas,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 17.05.2016